

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**ČRPANJE EVROPSKIH SREDSTEV V
SLOVENIJI: PRIMER UREDITEV
KOLESARSKE TOČKE V SRCU SLOVENIJE**

Ines Špelič

Ljubljana, september 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**ČRPANJE EVROPSKIH SREDSTEV V SLOVENIJI: PRIMER
UREDITEV
KOLESARSKE TOČKE V SRCU SLOVENIJE**

Kandidatka: Ines Špelič
Vpisna številka: 04037743
Študijski program: Visokošolski strokovni študijski program Uprava prva stopnja
Mentor: izr. prof. dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, september 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Ines Špelič, študentka Visokošolskega strokovnega študijskega programa Uprava prve stopnje, z vpisno številko 04037743, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: "Črpanje evropskih sredstev v Sloveniji: primer ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije".

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo - predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne - kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list, RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki "Dela FU",

Diplomsko delo je lektoriral: Boštjan Grošelj

Ljubljana, september 2012

Ines Špelič

POVZETEK

Slovenija je z vstopom v Evropsko unijo pridobila možnost koriščenja vseh evropskih sredstev iz različnih skladov, ki so namenjena državam članicam. Evropska unija nepovratna sredstva razdeljuje glede na različna področja. Kmetijstvo je ena izmed najstarejših gospodarskih dejavnosti in izjemno pomembna za obstoj človeštva. Skupna kmetijska politika je ena najpomembnejših politik v EU, zato ji je posvečeno največ pozornosti. Kot del skupne kmetijske politike se je razvila tudi politika razvoja podeželja. Vse večji poudarek se ob pridelavi varne hrane daje ohranjanju narave, podeželja in kulturne krajine. Podeželska območja so še vedno premalo konkurenčna, zato so s politiko razvoja podeželja zastavljeni cilji, ki naj bi odpravili te pomanjkljivosti.

Eno izmed področji je tudi podeželje, na katerega se nanaša projekt Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije. Skrb za blaginjo podeželske družbe, ohranitev okolja za naslednje generacije so tudi v Sloveniji vse pomembnejša tema in pogoj za dobro počutje in kakovost življenja. V diplomskem delu opisujem skupno kmetijsko politiko in politiko razvoja podeželja. V delu obravnavam tudi pristop Leader. Kot primer črpanja evropskih sredstev v Sloveniji podrobneje opišem projekt Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije, ki naj bi izboljšal kakovost okolja in kakovost življenja na podeželju.

KLJUČNE BESEDE: Skupna kmetijska politika, razvoj podeželja, okolje, podeželje, kmetijstvo, program razvoja podeželja v Sloveniji za obdobje 2007 – 2013, finančni instrument, evropska sredstva, Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja, lokalne akcijske skupine.

SUMMARY

ABSORPTION OF EU FUNDS: EXAMPLE OF CYCLING POINT ESTABLISHMENT IN THE HEART OF SLOVENIA

By joining the European Union, Slovenia has gained the possibility of using all the European resources from different funds, destined to the EU Member States. The European Union divides the grants according to different areas. Agriculture is one of the oldest economic activities and is especially important for the human existence. The Common Agricultural Policy is one of the most important policies of the EU, therefore, particular attention is given to it. The rural development policy has been developed as a part of the Common Agricultural Policy. In producing safe food, the emphasis on nature conservation and preservation of the countryside and the cultural landscape is increasingly growing. Rural areas are still not competitive enough and for this reason the rural development policy has set out the objectives that will help to remedy these deficiencies.

One of the areas is also the countryside, to which the project Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije (The cycling point establishment in the heart of Slovenia) is referred. The concern for the welfare of the countryside people and the preservation of the environment for the future generations are also in Slovenia among the most important subjects and are necessary for well-being and quality of life. The Common Agricultural Policy and the rural development policy have been described in our thesis seminar paper. We also dealt with the Leader approach. The project Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije has been analyzed as the example of drawing on the European resources in Slovenia, which would help to improve the quality of life and environment in the countryside.

KEY WORDS: Common Agricultural Policy, rural development, environment, countryside, agriculture, Rural development Programme of the Republic of Slovenia 2007 – 2013, financial resources, European resources, European Agricultural Fund for Rural Development, local action groups.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA.....	v
POVZETEK.....	vi
SUMMARY.....	vi
KAZALO.....	vii
KAZALO PONAZORITEV	ix
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	x
1 UVOD	4
2 KMETIJSKA POLITIKA EU	3
2.1 Nastanek in cilji SKP.....	3
2.2 Politika razvoja podeželja	4
2.2.1 Politika razvoja podeželja 2007 – 2013	5
2.2.2 Program razvoja podeželja 2007 – 2013	6
2.2.3 Ukrepi in osi programa razvoja podeželja 2007 – 2013.....	6
2.3 Leader v Sloveniji	8
2.3.1 Ukrepi in aktivnosti	9
2.4 Oblikovanje partnerstva (lokalna akcijska skupina)	11
2.5 Lokalna akcijska skupina "Srca Slovenije"	12
3 SREDSTVA EVROPSKE UNIJE NAMENJENA SKUPNI KMETIJSKI POLITIKI .15	
3.1 Financiranje skupne kmetijske politike	15
3.2 Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja	17
4 USPEŠNOST ČRANJA EVROPSKIH SREDSTEV V SLOVENIJI.....18	
4.1 Črpanje sredstev iz strukturnih skladov.....	18
4.2 Uspešnost Slovenije pri črpanju evropskih sredstev iz kmetijskih skladov	20
4.2.1 Programsko obdobje 2004 – 2006.....	20
4.2.2 Programsko obdobje 2007 – 2013.....	21
4.2.3 Uspešnost izvajanja programa razvoja podeželja 2007 – 2013 (po ukrepih) ..	23
5 PRIMER UREDITEV KOLESARSKE TOČKE V SRCU SLOVENIJE	27
5.1 Kolesarska točka Srca Slovenije	27
5.2 Obstoječe stanje in razvojna vizija na območju »Srca Slovenije«.....	28
5.3 Oblikovanje ideje in partnerstva za projektni predlog	29
5.4 Namen in cilji projekta	29
5.5 Aktivnosti v okviru projekta:	32
5.6 Prijava na razpis, pregled in potrditev vloge projekta	33

5.7 Finančni vidik projekta	34
6 ZAKLJUČEK	37
LITERATURA IN VIRI	39

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO SLIK

Slika 1: Razvoj podeželja 2007 - 2013	5
Slika 2: Območje LAS "Srca Slovenije"	13

KAZALO TABEL

Tabela 1: Skupna kmetijska politika v finančnem okviru 2007 - 2013	15
Tabela 2: Finančna sredstva po posameznih oseh PRP ter delež sofinanciranja EKSRP v Sloveniji za obdobje 2007 - 2013	17
Tabela 3: Sredstva strukturnih skladov v EU-15 (v mio eur) v programskem obdobju 2004 - 2006	18
Tabela 4: Absorpcijska sposobnost črpanja sredstev iz strukturnih skladov v Sloveniji od maja 2004 do aprila 2006	19
Tabela 5: Napredek pri črpanju sredstev iz EKUJS in FIUR v programskem obdobju 2004 - 2006	20
Tabela 6: Letne pravice porabe (v €)	22
Tabela 7: Izvajanje PRP 2007 - 2013 v številkah (os 1. do 31.12.2011)	23
Tabela 8: Izvajanje PRP v številkah (os 2 do 31.12.2.11)	24
Tabela 9: Izvajanje PRP v številkah (os 3 do 31.12.2011)	25
Tabela 10: Izvajanje PRP v številkah (os 4 do 31.12.2012)	26
Tabela 11: LFA matrica - oblikovanje strategije in načrta izvedbe projekta	30
Tabela 12: Doseženi merljivi kazalniki projekta (faze)	34
Tabela 13: Viri financiranja	35

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
EKUJS	Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad
EPD	Enotni programski dokument
ES	Evropski svet
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
ESRR	Evropski sklad za ribištvo
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
FIUR	Finančni inštrument za usmerjanje ribištva Instrument strukturne politike za področje okolja in transporta
ISPA	
KGZS	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
KS	Kohezijski sklad
LAS	Lokalno akcijska skupina
LRS	Lokalno razvojna strategija
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
PRP	Program razvoj podeželja
RS	Republika Slovenija
SAPARD	Predpristopni program za kmetijstvo in razvoj podeželja
SKP	Skupna kmetijska politika

1 UVOD

Evropska unija (v nadaljevanju EU) je za zmanjšanje regionalnih razlik in učinkovito delovanje na globalnem trgu vzpostavila več finančnih instrumentov oz. sredstev, namenjenih tako državam članicam EU kot tudi državam kandidatkam. Sredstva so namenjena za izvajanje različnih politik (kmetijske, kohezijske, monetarne itd.). Slovenija je z vstopom v EU pridobila pravico do črpanja evropskih sredstev. Pred tem je prejela predpristopno pomoč iz programov Ispa, Sapard in Phare. Pomoč je bila namenjena usposabljanju odgovornih organov za upravljanje s strukturnimi skladi in Kohezijskim skladom. V programskem obdobju 2007 – 2013 delujeta v okviru kohezijske politike dva strukturna sklada, in sicer Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR) in Evropski socialni sklad (ESS), ter Kohezijski sklad. V okvir kohezijske politike pa ne spadata več Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP) in Evropski sklad za ribištvo (ESR). Programsko obdobje 2007 – 2013 je postavilo nove normative na področju kohezije: kmetijska sredstva so se prenesla v okvir Skupne kmetijske politike (SKP).

Na ravni EU je bilo področje kmetijstva vedno zelo pomembna tema, ker daje ob pridelavi varne hrane vse večji poudarek tudi ohranjanju narave, podeželja in kulturne krajine. V EU kot tudi v Sloveniji se vse več pozornosti namenja izboljšanju kakovosti hrane, skrbi za blaginjo podeželske družbe, ohranitvi okolja za naslednje generacije in zagotavljanju trajnostnega razvoja podeželskih območij. Po reformi skupne kmetijske politike je razvoj podeželja vse večjega pomena. Politika razvoja podeželja je usmerjena na štiri področja:

1. večja konkurenčnost kmetijstva in gozdarstva;
2. večja skrb za okolje in podeželje;
3. večja kakovost življenja in diverzifikacija podeželskega gospodarstva;
4. razvoj podeželja z lokalnim pristopom od spodaj navzgor, tj. skozi partnerstva in mreže izmenjav izkušenj.

Četrto področje temelji na spoznanjih pobud skupnosti "Leader". Pristop k razvoju podeželja Leader zajema posamezne prilagojene projekte, ki jih izvajajo lokalna partnerstva in so namenjeni reševanju posebnih lokalnih vprašanj. Vsaka država članica je morala pred letom 2007 pripraviti program razvoja podeželja, ki določa sredstva za posamezne ukrepe v obdobju 2007 – 2013.

Namen diplomskega dela je predstaviti Skupno kmetijsko politiko in njen del – politiko razvoja podeželja. Osredotočila se bom na Evropski sklad za razvoj podeželja, ki podpira evropsko politiko razvoja podeželja. Predstavila bom primer uspešnega črpanje evropskih sredstev, in sicer za projekt Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije. Cilj diplomskega dela je predstaviti oziroma spoznati skupno kmetijsko politiko in politiko razvoja podeželja. Glede na cilje, ki jih zasleduje skupna kmetijska politika in politika razvoja podeželja, želim ugotoviti, ali je izbrani projekt zadostil tem ciljem in v kolikšni meri. V diplomskem delu bom predstavila tudi pristop LEADER, saj želim ugotoviti, ali je izbrani projekt, ki je bil uspešen pri črpanju evropskih sredstev, izboljšal kakovost okolja in podeželja oziroma kakovost življenja in diverzifikacije.

Pri izdelavi diplomskega dela sem uporabljala opisno metodo raziskovanja (predstavitev ozadja obravnavane teme). Preučevala sem knjižne in elektronske vire. Ustno zbiranje podatkov se nanaša predvsem na projekt Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije, kjer sem imela možnost pogovora z osebami, ki so sodelovale pri projektu.

Pri tem bom poskušala potrditi ali ovreči naslednje hipoteze:

- Ali je izbrani projekt Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije zadostil ciljem, ki jih zasleduje politika razvoja podeželja.
- Ali se je kakovost življenja na podeželju dejansko izboljšala, glede na to, da je bil projekt uspešen pri črpanju evropskih sredstev.

Vsebina diplomskega dela je razdeljena na šest poglavij. V uvodnem poglavju so predstavljeni namen in cilji diplomskega dela. Drugo poglavje je namenjeno predstavitvi Skupne kmetijske politike in politike razvoja podeželja. Predstavljen je program razvoja podeželja 2007 – 2013, pri čemer sem opisala ukrepe in osi tega programa. V tem poglavju sem predstavila tudi Leader v Sloveniji in izvajanje aktivnosti lokalne akcijske skupine. V tem poglavju je predstavljena tudi lokalna akcijska skupina (LAS) Srce Slovenije, ki je glavna nosilka razvoja podeželja po pristopu Leader na tem območju. V tretjem poglavju je predstavljeno financiranje Skupne kmetijske politike, glavni sklad je Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. V četrtem poglavju sem se osredotočila na sredstva, ki so bila namenjena Sloveniji v posameznih programskih obdobjih. Predstavila sem uspešnost Slovenije pri črpanju nepovratnih sredstev EU, predvsem iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Peto poglavje zajema uspešen primer Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije, sofinanciran iz sredstev programa Leader in LAS Srca Slovenije. Predstavila sem namen in cilje projekta. Opisala sem faze aktivnosti v okviru projekta in vire financiranja. V zaključku sem strnila ugotovitve.

2 KMETIJSKA POLITIKA EU

Kmetijska politika, znana pod imenom Skupna kmetijska politika (SKP), prejema velik delež iz proračuna EU. V sedemdesetih letih je Skupnost kmetijstvu namenila več kot 75 odstotkov celotnega proračuna, po številnih reformah pa se je ta delež znatno znižal, leta 2005 je predstavljal le okrog 50 odstotkov¹. Ta odstotek se še znižuje. To potrjuje, da je Skupna kmetijska politika ena najbolj pomembnih politik Skupnosti. Reforma Agenda 2000 je ukrepe za uresničevanje ciljev Skupne kmetijske politike razvrstila v dva t. i. stebra SKP. Prvi steber predstavlja dva dela, in sicer neposredna plačila in tržne intervencije². Drugi steber SKP predstavlja politiko razvoja podeželja. V novem finančnem obdobju 2007 – 2013 se je Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EKUJS) prenesel pod okrilje dveh skladov: Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. S politiko razvoja podeželja se spodbuja konkurenčnost kmetijskega sektorja ter kakovost življenja na podeželskih območjih.

2.1 NASTANEK IN CILJI SKP

Celotna kmetijska politika je nastala z namenom, da se nikoli ne bi ponovila poveljna negotovost, nestabilnost zagotavljanja kmetijskih proizvodov. Želeli so torej stabilizirati trg in zmanjšati revščino na podeželju³.

Evropska unija je uvedla skupno kmetijsko politiko leta 1962. Takrat je svet ministrov sprejel predpis o ustanovitvi posebnega sklada za financiranje SKP. Namen SKP je bil proizvesti dovolj hrane za lastne potrebe, zato je SKP kmetom ponujala različne subvencije za proizvodnjo hrane. Za izboljšanje oz. modernizacijo kmetijstva je nudila finančno pomoč. Zaradi hitrega razvoja industrije so ljudje, ki so živeli na podeželju, zaostali po dohodkih in življenjskem standardu, zato je bilo nujno uvesti skupne cilje in s tem omogočiti enakomernejši razvoj tudi na področju kmetijstva. Cilji SKP so opredeljeni v 39. členu Rimske pogodbe (Folmer et al., 1995, str. 11, 12):

1. povečati produktivnost s pospeševanjem tehničnega napredka in zagotavljanjem racionalnega razvoja kmetijske proizvodnje ter z optimalno uporabo proizvodnih dejavnikov, zlasti delovne sile;
2. s tem zagotoviti primerno življenjsko raven kmetijske skupnosti, zlasti s povečanjem individualnega zaslužka oseb, ki se ukvarjajo s kmetijstvom;
3. stabilizirati trge;
4. zagotoviti redno preskrbo;
5. zagotoviti, da je preskrba potrošnikom dostopna po primernih cenah.

---

¹ European Commission, 2007, str. 3

² Erjavec, 2007, str. 4

³ Prokopijević, 2005, str. 19

Cilji, ki jih je opredelila Slovenija, da bi uresničila gospodarsko, prostorsko, ekološko in socialno vlogo kmetijstva ter njegovega trajnostnega razvoja (MKGP 2008a, str. 1):

1. stabilna pridelava varne, kakovostne in čim cenejše hrane ter zagotavljanje prehranske varnosti in čim višje stopnje samooskrbe;
2. ohranjanje poseljenosti in obdelanosti podeželja in krajine;
3. trajno ohranjanje rodovitnosti kmetijskih zemljišč;
4. varstvo kmetijskih zemljišč pred onesnaževanjem in nesmotrno rabo ter ohranjanje in izboljšanje virov za trajnostno pridelavo hrane;
5. trajno povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva;
6. zagotavljanje primerne dohodkovne ravni kmetijskim gospodarstvom;
7. uresničevanje načel varstva okolja, ohranjanje narave ter genetskih in drugih virov.

Cilje, ki jih zasleduje država, uresničuje z različnimi politikami in ukrepi. Vse večja pozornost se pri nas namenja skrbi za blaginjo podeželske družbe, izboljšanje kakovosti hrane, ohranitev okolja za naslednje generacije, zagotavljanje boljšega zdravja in dobrega počutja živali.

2.2 POLITIKA RAZVOJA PODEŽELJA

Kot del SKP se je razvila tudi politika razvoja podeželja. Postala je drugi steber SKP in se je v zadnjih letih postopoma okrepila. Politika razvoja podeželja je bila na začetku namenjena le kmetijskemu sektorju, počasi pa se usmerja tudi na širše podeželsko gospodarstvo. Tako se sredstva za razvoj podeželja lahko koristijo za kmetijske in nekmetijske dejavnosti. Po podatkih Evropske komisije podeželska področja predstavljajo 91 % ozemlja EU. Evropsko podeželje ponuja marsikaj, od lepote do razvedrila, če seveda zanj skrbimo. Da bi pravilno in ustrezno skrbeli za okolje, pogosto potrebujemo finančna sredstva. Politiko razvoja podeželja poleg EU sofinancirajo tudi države članice same. Države članice morajo na nacionalni ali regionalni ravni pripraviti nacionalni strateški načrt in program razvoja podeželja. Opredeliti morajo izbrani ukrep, višino podpor, pogoje za pridobitev sredstev, način izplačil. Glavni cilji na področju razvoja podeželja so (Erjavec, 2007, str. 7):

- krepitev kmetijstva in gozdarstva,
- povečanje konkurenčnosti podeželskih območij,
- ohranjanje naravnih virov in zgodovinsko-kulturnega izročila podeželja.

2.2.1 POLITIKA RAZVOJA PODEŽELJA 2007 – 2013

Slika 1: Razvoj podeželja 2007 – 2013

Vir: Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013 (2007, str. 6).

V Uredbi Sveta (ES) št. 1698/2005 za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja so določena pravila in ukrepi, ki so na voljo državam članicam in regijam. Vsebujejo bistvena pravila, ki urejajo politiko razvoja podeželja v tem programskem obdobju. V okviru proračuna EU je za izvajanje politike razvoja podeželja namenjenih 9,7 odstotka sredstev. Proračun za 25 držav članic za programsko obdobje 2007 – 2013 znaša 77,6 milijarde evrov. Vsaka država članica si lahko določi svoje prednostne cilje v okviru razvoja podeželja. Morajo pa vsaj 10 odstotkov svojih sredstev nameniti za povečanje konkurenčnosti kmetijskega sektorja in gozdarstva, vsaj 25 odstotkov za izboljšanje okolja in podeželja ter vsaj 10 odstotkov ukrepom za diverzifikacijo podeželskega gospodarstva. Poleg tega morajo države še vsaj 5 odstotkov svojega proračuna za razvoj podeželja porabiti za financiranje projektov Leader (Ljubec, 2009, str. 22).

2.2.2 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA 2007 – 2013

Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja je bil podlaga za pripravo Programa razvoja podeželja (PRP). Splošni cilj je uravnotežen razvoj podeželskih območij Slovenije. Doseganju tega cilja so namenjene tudi aktivnosti PRP 2007 – 2013, ki upoštevajo razvojne potrebe in možnosti slovenskega podeželja. Namenjene so izboljšanju konkurenčnosti vseh treh sektorjev primarne proizvodnje – kmetijstva, živilstva in gozdarstva. Namenjene so tudi krepitvi vloge kmetijstva in gozdov ob upoštevanju splošnih načel trajnostnega razvoja. Za uspešen razvoj podeželja je potrebno okrepiti ekonomsko in socialno stanje podeželja. Pozornost je namenjena tudi varovanju okolja ter ohranjanju identitete podeželja (MKGP, 2007).

Program razvoja podeželja Republike Slovenije je skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije ter predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Ta načrt je bil pripravljen za obdobje 2007 – 2013 in se bo izvajal na celotnem območju Republike Slovenije. Postavlja glavne cilje razvoja podeželja. S strani Evropske komisije so zastavljeni cilji usmerjeni v izboljšanje razmer v EU na področjih zaposlovanja, inovativnosti, podjetništva, liberalizacije in varovanja okolja. Priprava dobrih razvojnih dokumentov je izjemnega pomena za uspešno izvajanje kmetijske politike in politike razvoja podeželja. Ti dolgoročno vplivajo na uspešno izvajanje skupnih razvojnih ciljev.

2.2.3 UKREPI IN OSI PROGRAMA RAZVOJA PODEŽELJA 2007 – 2013

1. os: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja

Slovensko kmetijstvo in gozdarstvo sta premalo konkurenčna. Po produktivnosti dela slovensko kmetijstvo močno zaostaja za povprečjem EU. Kmetijstvo in gozdarstvo je najpogosteje le dodatna dejavnost zaposlenim v drugih sektorjih. Opazne so posledice preteklih politik, kar se kaže v majhnih in razpršenih kmetijah. Osnovni dejavniki, ki vplivajo na nizko konkurenčnost, so: nizka izobrazbena struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev, kar zavira prestrukturiranje kmetijstva, neugodna velikostna struktura kmetijskih gospodarstev (majhne in razpršene kmetije), slaba zemljiška infrastruktura, veliko število majhnih zasebnih lastnikov gozdov (premalo usposobljeni). Četudi so ukrepi namenjeni povečanju konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja, ne bodo privedli do onesnaževanja okolja ali zmanjšanja naravne in krajinske pestrosti. Vsaka naložba, ki predstavlja poseg v prostor, mora biti skladna s prostorskim načrtom, ki je predhodno potrjen s strani ministrstva za okolje in prostor (MKGP, 2009).

Prednostne naloge 1. osi:

1. dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala v kmetijstvu in gozdarstvu,
2. prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti,
3. izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov.

Pomoč se nanaša na štiri ukrepe. Prvi ukrep je ukrep za spodbujanje znanja in krepitev človeškega kapitala. Ukrepi na tem področju prispevajo k poklicnemu usposabljanju in dejavnosti informiranja. Ponuja se pomoč za mlade prevzemnike kmetij ter pomoč v primeru zgodnjega upokojevanja kmetov in kmetijskih delavcev. Ustanovijo se lahko službe za pomoč pri upravljanju kmetij ter službe za kmetijsko in gozdarsko svetovanje. Sledijo ukrepi za prestrukturiranje in razvoj fizičnega potenciala ter spodbujanje inovativnosti. Gre za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev, uvajanje novih tehnologij, izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov. Ukrepi vključujejo tudi sodelovanje pri izboljševanju in razvoju infrastrukture. Pomoč se namenja tudi za obnavljanje proizvodnega potenciala kmetijstva, ki ga prizadenejo naravne nesreče. Tretji ukrep je ukrep za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov. Namen tega ukrepa je podpiranje skupin proizvajalcev pri aktivnostih informiranja potrošnikov in pospeševanja prodaje proizvodov iz shem kakovosti. Prehodni ukrepi so ukrepi glede podpore za delno samooskrbna gospodarstva, ki so v postopku prestrukturiranja, in podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev (MKGP, 2009).

2. os: Izboljšanje okolja in podeželja

Kmetijska zemljišča in gozdovi v Sloveniji pokrivajo skoraj 92 % ozemlja in imajo pomembno okoljsko in prostorsko poselitveno funkcijo. Varovanje narave in okolja ima v Sloveniji splošno družbeno veljavo, kar se kaže tudi v relativno dobro ohranjenem in raznolikem okolju. Ukrepi te osi so usmerjeni na področje kmetovanja, medtem ko na področju upravljanja z gozdovi Slovenija izpolnjuje ciljne usmeritve te osi z upoštevanjem nacionalne zakonodaje in izvajanjem že uveljavljenega trajnostnega gospodarjenja z gozdovi. Sredstva te osi so namenjeni kmetijskim gospodarstvom, ki se nahajajo na območjih z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo. Ukrepi so namenjeni ohranjanju biotske raznovrstnosti, varovanju voda in tal pred potencialnim onesnaženjem kmetijskega izvora ter varovanju zavarovanih območij (opuščanje rabe zemljišč) (KGZS, 2006).

V okviru druge osi se podpore nanašajo na ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost. Vključujejo plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih, kmetijsko-okoljska plačila, plačila za dobro počutje živali. Ukrep spodbujanja okolju prijaznih kmetijskih praks neposredno prispeva k izboljšanju stanja okolja in voda, podpira trajnostno rabo kmetijskih zemljišč (KGZS, 2006).

3. os: Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva

Slovensko podeželje ima še veliko neizkoriščenih človeških in naravnih potencialov. Staranje prebivalstva, odhajanje mladih s podeželja, slaba izobrazbena struktura zahtevajo takojšnje ukrepanje države. Razlog za ukrepanje je razvojni zaostanek podeželskih območij za urbanimi središči. Ukrepi so namenjeni gospodarskim subjektom na podeželju, lokalnim skupnostim in podeželskemu prebivalstvu. Cilj ukrepov je spodbuditi zaposlovanje in ustvarjanje novih delovnih mest na podeželju, pospešiti razvoj podeželja s podporami pri urejanju podeželskih naselij in ohranjanju njihove kulturne dediščine. Ukrepi so namenjeni gospodarskim subjektom na podeželju, lokalnim skupnostim in podeželskemu prebivalstvu. Prva prednostna naloga 3. osi je diverzifikacija podeželskega gospodarstva. Turizem predstavlja na podeželju pomembno poslovno priložnost. Ukrep vključuje diverzifikacijo v nekmetijske dejavnosti, podporo za ustanavljanje in razvoj mikro podjetij z namenom spodbujanja podjetništva in spodbujanja turističnih dejavnosti. Prednostna naloga 3. osi je tudi izboljšanje kakovosti življenja na podeželju. Namen je izboljšanje življenjskih pogojev na podeželju, razvoj potencialov za razvoj drugih dejavnosti, še posebej turizma. Podpora se nanaša na ureditev prostorov za trženje lokalnih pridelkov, ureditev infrastrukture in povezav znotraj naselij, izgradnjo infrastrukture za športne in druge prostočasne dejavnosti lokalnega prebivalstva, izboljšanje turistične infrastrukture, kot so gozdne in kolesarske poti (KGZS, 2006).

4. os: Leader

Namen pristopa Leader in njegovih ukrepov je spodbujanje odločanja o razvoju posameznih podeželskih območij po pristopu od spodaj navzgor. Razlog za ukrepanje je zaostajanje podeželskih območij v razvoju in spremenjena vloga podeželskega prostora. Prednostne naloge so predvsem v vzpostavitvi javno-zasebnih lokalnih partnerstev in animaciji območij. Namenjene so izvajanju lokalnih razvojnih strategij in povezovanju med lokalnimi akcijskimi skupinami (MKGP, 2011).

2.3 LEADER V SLOVENIJI

Program Leader je v programskem obdobju 2007 – 2013 postal del politike razvoja podeželja EU. V Sloveniji se je začel izvajati z novim programskim obdobjem 2007 – 2013. V tem programskem obdobju predstavlja samostojno razvojno os. Nove države članice, med njimi tudi Slovenija, so se zavezale, da bodo za izvajanje 4. razvojne osi v tem programskem obdobju namenile vsaj 2,5 odstotka javnih sredstev. Za izvajanje osi Leader je Slovenija namenila 3 odstotke sredstev Programa razvoja podeželja 2007 – 2013. Namen 4. osi – pobude Leader – je v nacionalnem strateškem načrtu namenjena krepitvi lokalnih razvojnih pobud po načelih in z uporabo pristopa Leader. Namen 4. osi in njenih ukrepov je spodbujanje odločanja o razvoju posameznih podeželskih območij po pristopu

"od spodaj navzgor", preko lokalnih akcijskih skupin (LAS). Izvajale se bodo dejavnosti, namenjene animaciji podeželskega prebivalstva ter pripravi in uresničevanju lokalne razvojne strategije. Lokalno prebivalstvo mora biti sposobno samo odločati o razvoju svojega okolja (KGZS, 2006, str. 41 – 48).

Pristop "od spodaj navzgor" pomeni, da ljudje na lokalnem nivoju bolje poznajo razmere in razvojne možnosti na njihovem območju ter čutijo večjo pripadnost in zavezanost pri izvedbi projektov. Lokalni akterji (širše prebivalstvo, ekonomske in družbene interesne skupine, predstavniki javnih in zasebnih institucij, ki delujejo na tistem območju) sodelujejo pri sprejemanju odločitev in strategij pri izbiri prednostnih nalog, ki jih je potrebno izvesti za doseganje razvojnih ciljev (KGZS, 2006).

2.3.1 UKREPI IN AKTIVNOSTI

Ukrepi in aktivnosti so namenjeni ustanavljanju in delovanju lokalnih akcijskih skupin ter izvedbi projektov po načelih LEADER. Na ravni 4. osi Slovenija izvaja naslednje 3 ukrepe:

1. ukrep: Izvajanje lokalnih razvojnih strategij

Podpora iz tega ukrepa je namenjena izvajanju inovativnih projektov, ki so v skladu z lokalno razvojno strategijo. Ukrepi se izvajajo na območjih, kjer obstaja delujoča lokalna akcijska skupina. Cilj ukrepa je izvajati projekte po načelih Leader, ki temeljijo na lokalnih razvojnih potencialih in prispevajo k izboljšanju kakovosti bivanja na podeželju. Cilj je tudi dvig dohodkovne ravni in ustvarjanje novih delovnih mest na podeželju. Glavni akter priprave lokalne razvojne strategije je lokalno prebivalstvo. Nastaja po načelu "od spodaj navzgor". To pomeni, da se pri odločanju in izvajanju strategije upošteva lokalne skupine prebivalstva. Projekti se izvajajo po načelih Leader s pomočjo javnih in zasebnih finančnih virov, projekt pa se lahko izvaja tudi na več območjih ali na mednarodni ravni. Podpora je namenjena izvajanju prednostnih projektov, ki so opredeljeni v lokalni razvojni strategiji, predvsem tistih, ki se ne morejo izvajati preko ukrepov ostalih treh osi in prispevajo k razvoju celotnega območja.

Za uresničitev in izvajanje lokalne razvojne strategije je odgovorna LAS v sodelovanju s svojim upravljavcem. Projekte, ki naj bi se izvedli, predlagajo lokalni prebivalci oziroma organizacije na območju LAS (nosilec projekta in končni prejemnik sredstev). Preko svojega organa odločanja in na podlagi vnaprej danih meril LAS opravi izbor projektov. Potrjene projekte prijavi, lahko pa jih tudi izvaja in sofinancira, saj je v primeru njihovega sofinanciranja upravičenka do povračila sredstev in njihov končni prejemnik. Vodenje projekta lahko prevzame LAS sama, če ima za to usposobljene člane, vendar je priporočljivo, da vodenje prevzame upravljavec LAS. Projekte lahko izvaja LAS preko svojih članov in partnerjev, ali pa jih izvajajo druge institucije. V izvedbo in financiranje projekta morajo biti vključeni ekonomski in socialni partnerji ter člani LAS in drugi lokalni prebivalci (povzeto po: Smernice in priporočila za izvajanje pristopa Leader v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 – 2013, 2008).

Finančna sredstva morajo biti pridobljena tako iz zasebnih kot javnih virov. Javne vire prispeva EU (sofinanciranje iz PRP 2007 – 2013) in država. Stopnja pomoči znaša do 50 % za projekte profitnega značaja in do 100 % za projekte neprofitnega značaja. Najnižji znesek pomoči je 2.000 €, najvišji 70.000 €. Prispevek v naravi pa lahko znaša do 20 % skupne vrednosti projekta. Opravičljivi stroški so podprti materialni stroški, nastali z izvedbo projekta, stroški pridobivanja dokumentacije in dovoljenj, stroški promocije projekta, dela, prispevek v naravi in drugi splošni stroški. Upravičenci so delujoče LAS s potrjeno razvojno strategijo (PRP, 2007 – 2013).

2. ukrep: Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja

Za učinkovito izvajanje lokalnih razvojnih strategij je pomembno, da se posamezna podeželska območja med seboj povežejo in hkrati omogočajo prenos dobrih praks tako znotraj države kot med drugimi državami članicami. Izvedba skupnih projektov oziroma projektov sodelovanja prispeva k uresničevanju skupnih razvojnih ciljev. Medregijsko sodelovanje se izvaja med posameznimi LAS znotraj Slovenije, medtem ko se čezmejno sodelovanje nanaša na sodelovanje s skupinami LAS iz drugih držav članic ali tretjih držav. Podpora iz tega ukrepa je namenjena spodbujanju in podpiranju med LAS in drugimi skupinami, ki imajo primerljiv pristop k razvoju podeželja. Kot opravičljivi stroški se priznajo materialni stroški, ki so nastali z izvedbo projektov sodelovanja, izmenjavo izkušenj in informiranjem med sodelujočimi LAS. Upravičenci do podpore so delujoče LAS, ki imajo potrjene lokalne razvojne strategije in izvajajo projekte sodelovanja. Izvajanju projektov sodelovanja je namenjenih 10 % sredstev 4. osi. Stopnja pomoči seže do 80 % stroškov. Najnižji znesek je 2.000 €, najvišji 30.000 €. Upravičenci do sredstev v okviru tega ukrepa so delujoče LAS s potrjeno lokalno razvojno strategijo (PRP 2007 – 2013).

3. ukrep: Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja

Podpora iz tega ukrepa je namenjena vzpostavitvi in delovanju LAS in usposabljanju upravljavcev lokalnih akcijskih skupin. Glavni cilj je spodbuditi podeželsko prebivalstvo za pristop v LAS in podporo njihovem ustanavljanju. V Sloveniji je še vedno opazno pomanjkanje znanja za razvoj, zelo malo je tudi aktivnega samoiniciativnega vključevanja lokalnih prebivalcev v načrtovanje in odločanje o razvoju. Za nove dejavnosti na podeželju pa je pomembna pobuda prebivalstva oziroma samoiniciativnost. Prav zato je potrebno spodbujati prebivalce k sodelovanju in jim hkrati ponuditi možnost izobraževanja za pridobivanje ustreznih strokovnih znanj. Aktivnosti animacije in usposabljanje lokalnega prebivalstva bo izvajala LAS s pomočjo svojega upravljavca, v okviru njegovih delovnih nalog in iz sredstev delovanja LAS. V okviru tega ukrepa je za vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacijo območij namenjenih 20 % sredstev 4. osi. Stopnja pomoči je do 50 % vrednosti opravičljivih stroškov, ne sme pa presegati 20 % vrednosti javnih izdatkov lokalne razvojne strategije. Upravičenci teh sredstev so delujoče LAS s potrjeno lokalno razvojno strategijo (PRP, 2007 – 2013).

2.4 OBLIKOVANJE PARTNERSTVA (LOKALNA AKCIJSKA SKUPINA)

Ustanovitev lokalnega javno-zasebnega partnerstva, imenovanega "lokalna akcijska skupina", je izvirna in pomembna lastnost pristopa Leader. LAS ima nalogo, da pripravi in izvede svojo lokalno razvojno strategijo ter sprejme odločitve o razdelitvi in upravljanju s finančnimi sredstvi. LAS temelji na tripartitnem partnerstvu, sestavljenem iz predstavnikov javnih institucij (javnega sektorja), gospodarstva (ekonomskega sektorja) in civilne družbe (zasebnega sektorja) (Center za razvoj Litija).

Lokalne akcijske skupine so glavni nosilci razvoja podeželja po pristopu Leader. Na določenem območju uresničujejo svojo lokalno razvojno strategijo. Po Uredbi Komisije (ES) št. 1974/2006 mora območje LAS izpolnjevati naslednje osnovne kriterije:

- imeti mora od 5.000 do 150.000 prebivalcev;
- biti mora povezano v homogeno celoto;
- območja LAS se ne smejo prekrivati;
- iz območja so izvzeta naselja, ki imajo več kot 10.000 prebivalcev;
- gostota prebivalcev na kvadratni kilometer ne sme presegati povprečja v Republiki Sloveniji.

Lokalne akcijske skupine so ključne za izvajanje 4. osi programa razvoja podeželja. LAS mora dokazati sposobnost določitve in izvedbe lokalne razvojne strategije za svoje območje. Določi organ upravljanja in finančnega ter administrativnega vodjo, ki je sposoben upravljanja z javnimi sredstvi. Vsaka lokalna akcijska skupina mora izbrati organe LAS. Za vsak organ v LAS morajo biti naloge, odgovornosti in postopki sprejemanja odločitev jasno in pregledno določeni v ustanovitvenem aktu ali z ustanovitveno pogodbo. Največkrat so izbrani 3 organi:

- *Organ odločanja*: vsaka LAS mora izbrati organ odločanja, ki mora biti sestavljen tako, da enakovredno zastopa vse sodelujoče partnerje. Vsaj 50 odstotkov glasov pri odločanju morajo predstavljati člani ekonomskega in zasebnega sektorja. Glavna naloga organa odločanja je sprejemanje odločitev v zvezi z upravljanjem in delovanjem LAS ter izvajanjem lokalne razvojne strategije. Odločitve morajo biti sprejete s preglednimi in zakonitimi postopki. Sodeluje tudi pri pripravi operativnih pravil delovanja LAS. Vsi člani organa odločanja so dolžni skrbeti za učinkovito delovanje LAS, njeno plačilno sposobnosti in usklajenost postopkov v skladu z zakonodajo.
- *Upravljavec LAS*: biti mora primerno usposobljen za vodenje projektov in projektni menedžment. LAS izbere ustreznega upravljavca, ki pa nima pravice odločanja o nobenem področju LAS. Njegova naloga je izvajati naloge, ki mu jih naloži LAS. Upravljavec je za svoje delo odgovoren LAS, ki z njim sklene pogodbo o delu, v kateri so opredeljene naloge, pravice in dolžnosti obeh strank. Pogodbo lahko LAS ob resnih

kršitvah ali upravičenem nezadovoljstvu z upravljavcem tudi prekine in poišče drugega, primernejšega upravljavca.

- *Finančni organ LAS*: organ odločanja LAS izbere finančni in administrativni organ ali vodjo, ki je sposoben upravljati s sredstvi javnih skladov. Njegove glavne naloge so predvsem skrb za izplačevanje vseh finančnih obveznosti LAS, poročanje upravljavcu, organu odločanja in LAS o porabi finančnih sredstev, skrb za pripravo letnih finančnih poročil o napredku izvajanja lokalne razvojne strategije in četrletnih poročil o izvajanju projektov. Opravlja tudi druge naloge, ki mu jih dodeli LAS. Finančni organ ali vodja je za svoje delo odgovoren LAS (Smernice in priporočila za izvajanje pristopa Leader, 2008).

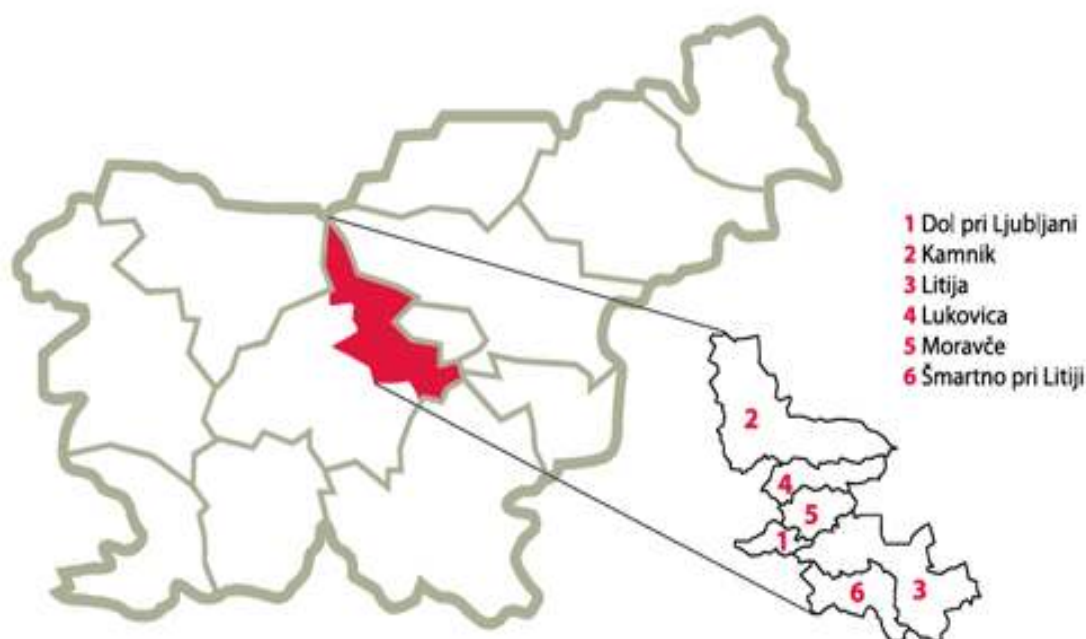
2.5 LOKALNA AKCIJSKA SKUPINA "SRCE SLOVENIJE"

Lokalna akcijska skupina (LAS) "Srce Slovenije" je združenje predstavnikov javnih institucij (javnega sektorja), gospodarstva (ekonomskega sektorja) in civilne družbe (zasebnega sektorja). LAS je pripravila in sprejela svojo razvojno strategijo za obdobje 2007 – 2013. Ključno vodilo pri izvajanju razvojne strategije je skupna razvojna vizija območja, ki izhaja iz značilnosti ter potreb in priložnosti območja: "z inovativnimi pristopi pri izrabi obstoječih potencialov zagotavljati vitalnost podeželja na območju Srce Slovenije in njegovo trajnostno rast" (LAS Srce Slovenije, 2010, str. 7).

Temeljne naloge LAS "Srce Slovenije":

- Skrbi za izvajanje svoje lokalne razvojne strategije ter sprejema odločitve o upravljanju s finančnimi sredstvi iz programa LEADER za razvoj podeželja.
- Združuje različne organizacije in posameznike, ki imajo interes razvijati podeželje na območju LAS.
- Podpira in promovira pristop od spodaj navzgor, ljudi iz posameznih lokalnih okolij vključuje v načrtovanje, proces odločanja in implementacijo razvoja območja LAS, kar omogoča vpogled v konkretne želje in potrebe območja.
- Razvija sodelovanje in skupno delovanje z drugimi lokalnimi akcijskimi skupinami v Sloveniji, v prihodnje pa bo sodelovala tudi z LAS iz tujine.
- Spodbuja in podpira sodelovanje in izmenjavo idej na regionalni, nacionalni in evropski ravni.
- S pomočjo organa odločanja ustvarja osnovo za ocenjevanje in izbor projektov, ki so financirani iz sredstev LEADER.
- Dviga ozaveščenost in obveščenost lokalnega prebivalstva o možnosti koriščenja evropskih sredstev.

Slika 2: Območje LAS "Srce Slovenije"

Vir: LAS Srce Slovenije, str. 7

LAS "Srce Slovenije" se nahaja v severovzhodnem delu Osrednjeslovenske regije in obsega območje 751 km², kar predstavlja 3,6 % površine Slovenije. Na območju živi 60.077 prebivalcev, gostota poseljenosti je 80 prebivalcev na km². Izvzeto je mesto Kamnik, ker ima več kot 10.000 prebivalcev (LAS Srce Slovenije, 2008).

Organi LAS "Srce Slovenije":

- *Skupščina LAS* sestavlja 30 članov, ki predstavljajo skupne interese tega območja. Ti člani so bili ključni pri podpisu konzorcijske pogodbe ob ustanovitvi. Med njimi je 5 predstavnikov občin in 8 predstavnikov drugih javnih institucij, 8 predstavnikov društev in 9 predstavnikov zasebnega sektorja. To je najvišji organ odločanja, ki usmerja in vodi izvajanje pristopa LEADER na podeželju Srca Slovenije.
- *Razvojni svet* predstavlja organ odločanja. V razvojnem svetu je 10 članov, ki jih izvoli skupščina LAS. Razvojni svet odloča o vseh ključnih stvareh v zvezi z delovanjem LAS. Člani razvojnega sveta prinašajo dodano vrednost, kar zadeva znanje in raznovrstne izkušnje, ter zagotavljajo ravnotežje med javnim, ekonomskim in zasebnim sektorjem.
- *Nadzorni svet* je organ nadzora oziroma kontrole delovanja LAS. Sestavljen je iz treh članov.

Upravljavec LAS je Center za razvoj Litija, ki je administrativni menedžer in pravni zastopnik LAS. Upravljavec skrbi za tehnično podporo delovanju LAS "Srce Slovenije". Center za razvoj Litija je sodeloval pri pripravi lokalne razvojne strategije in skrbi za njeno izvajanje. Pripravlja in vodi projekte, opravlja pa tudi nadzor nad njihovo izvedbo in

financiranje. Skrbi za informiranje in animacijo prebivalcev ter izvaja izobraževanja in usposabljanja lokalnih prebivalcev.

LAS "Srce Slovenije" črpa finančna sredstva iz Evropske unije preko Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). Za pridobitev sredstev je potreben priznan status delujoče LAS. Sredstva so odvisna od velikosti območja, števila prebivalcev, indeksa razvojne ogroženosti in ocene lokalne razvojne strategije. Pri tem mora LAS zagotavljati tudi svoja lastna sredstva, ki jih prispevajo vključene občine na območju LAS "Srce Slovenije". LAS deli sredstva najprej na podlagi javnih pozivov, ki jih objavi na različnih spletnih straneh (občin, lokalnih medijev). Na poziv se lahko prijavijo fizične in pravne osebe (podjetja, društva) z izjemo lokalnih skupnosti. Pomembno je, da so projekti, ki se prijavljajo, dobro zastavljeni (finančno in strokovno). Morajo pa prispevati k višji kakovosti življenja na podeželju in slediti strategiji LAS "Srce Slovenije". Projekti morajo slediti prioritarnim nalogam LAS, kot so: dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi lokalnih kmetijskih proizvodov, izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, animacija in usposabljanje podeželskih prebivalcev, spodbujanje okolju prijaznega kmetovanja. Ker ima LAS na voljo omejena sredstva, daje prednost projektom, ki so inovativni, povezujejo različne partnerje, so ekonomični in imajo trajnosti učinek za območje Srce Slovenije (LAS Srce Slovenije, 2010).

3 SREDSTVA EVROPSKE UNIJE NAMENJENA SKUPNI KMETIJSKI POLITIKI

3.1 FINANCIRANJE SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE

Skupno kmetijsko politiko je financiral Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EKUJS). Ustanovljen je bil leta 1964 iz "jamstvenega" in "usmerjevalnega" oddelka. Naloga jamstvenega sklada je bila financiranje stroškov, nastalih pri izvajanju tržne in cenovne politike. To je bila ena najpomembnejših nalog, saj za takšne stroške velja, da so nepredvidljivi (višina teh stroškov je odvisna od različnih spremenljivk: razvoja povpraševanja, višine svetovnih cen itd.) in so posledično v času izvajanja nastali zaradi sprememb ob prilagajanju predvidenih sredstev realnim stroškom preko rebalansa proračuna in predlogov sprememb proračuna. Jamstveni del proračuna spada med obvezne izdatke proračuna Skupnosti, kar izhaja neposredno iz pogodbe ali v skladu z njo sprejetih aktov. Praviloma je jamstveni oddelek EKUJS v celoti financiral tudi ukrepe posredovanja na trgu. Usmerjevalni del je bil namenjen financiranju ukrepov strukturne politike in razvoja podeželskih območij. Takšni stroški se v celoti obravnavajo kot neobvezni izdatki. Usmerjevalni del temelji na načelu sofinanciranja (Evropski parlament, 2008).

Leta 2006 je bil sprejet večletni finančni okvir za obdobje 2007 – 2013. Vsebuje poglavje o ohranjanju in upravljanju naravnih virov, v katerega spadajo proračuni za kmetijstvo in podeželje, varovanje okolja in ribolov. Iz tabele št. 1 je vidno, da urejanje kmetijskih trgov in neposrednih pomoči za vse države članice predstavlja 33,9 odstotka (oz. 293 milijard evrov) vseh predvidenih obveznosti. Ukrepi za razvoj podeželja predstavljajo 8 odstotkov tega zneska. Predvideni proračun za kmetijstvo in podeželje za leto 2013 znaša 49,8 milijarde EUR oziroma 39,9 odstotkov vseh obveznosti. Leta 2007 je bilo Skupni kmetijski politiki namenjenih več sredstev, in sicer 44,5 odstotka. Dejansko je proračun za Skupno kmetijsko politiko pod strogim drobnogledom proračunske discipline, vsako reformo pa je treba financirati v praktično nespremenjenem finančnem okvirju (Evropski parlament, 2008).

Tabela 1: Skupna kmetijska politika v finančnem okvirju 2007 – 2013

ODOBRITVE ZA PREVZEM OBVEZNOSTI (V MILIJONIH EUR PO STALNIH CENAH IZ LETA	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	SKUPAJ 2007 – 2013

2004)								
A. SKUPNE VEČLETNE ODOBRITEV ZA PREVZEM OBVEZNOSTI EU-27, OD KATERIH ZA:	120 702 (100 %)	121 473 (100 %)	122 564 (100 %)	122 952 (100 %)	124 007 (100 %)	125 527 (100 %)	127 091 (100 %)	864 316 (100 %)
1. KMETIJSTVO – POLITIKA TRGOV IN NEPOSREDNIH POMOČI, OD KATERIH ZA:	43.120 (35,7 %)	42.697	42.279	41.864	41.453	41.047	40.645 (32 %)	293.105 (33,9 %)
EU-15	39.928 (33,0 %)	38.710	37.723	36.735	35.775	34.828	33.826 (26,6%)	257.525 (29,7 %)
EU-12 (NOVE ČLANICE)	3.192	3.987	4.556	5.129	5.678	6.219	6.819	35.580 (4,1 %)
2. KMETIJSTVO – RAZVOJ PODEŽELJA	10 710 (8,8 %)	10 447	10 185	9 955	9 717	9 483	9 253 (7,3 %)	69 750 (8,0 %)
EU-15	-	-	-	-	-	-	-	36 740 (4,2 %)
EU-12 (NOVE ČLANICE)	-	-	-	-	-	-	-	33 010 (3,8 %)
SKUPAJ ZA KMETIJSTVO (1+2)	53.830 (44,5 %)	53.144 (43,7 %)	52.464 (42,8 %)	51.819 (42,1 %)	51.170 (41,2 %)	50.530 (40,2 %)	49.898 (39,3 %)	362.855 (41,9 %)
SKUPNE VEČLETNE ODOBRITEV ZA PREVZEM OBVEZNOSTI (A) V ODSOTOKIH BNP (EU-27)	1,10 %	1,08 %	1,07 %	1,04 %	1,03 %	1,02 %	1,01 %	1,048 %
SKUPNE ODOBRITEV ZA PREVZEM OBVEZNOSTI ZA KMETIJSTVO (B) V ODSOTOKIH BNP (EU-27)	0,49 %	0,47 %	0,46 %	0,43 %	0,42 %	0,41 %	0,39 %	0,44 %

Viri: Izdelano na podlagi dokumentov: Evropska komisija, delovni dokument služb Komisije: Okvirna razčlenitev odhodkov po posameznih razdelkih in podrazdelkih po tristranskem srečanju 4. aprila 2006 (dokument št. 94 REV1, 11. april 2006), Medinstitucionalni dogovor o proračunski disciplini in dobrem finančnem poslovanju ter sklep Sveta 2006/493 o višini zneska za razvoj podeželja.

3.2 EVROPSKI KMETIJSKI SKLAD ZA RAZVOJ PODEŽELJA

Vlogo sklada EKUJS je z novim programskim obdobjem prevzel Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. EKSRP financira programe razvoja podeželja, ki se izvajajo v skladu z zakonodajo, ki jo predlaga Evropska komisija. Sklad prispeva k pospeševanju trajnostnega razvoja podeželja na celotnem območju Skupnosti z dopolnjevanjem politike tržno-cenovnih podpor SKP, kohezijske politike in skupne ribiške politike. Politika razvoja podeželja je bila okrepljena, da bi podeželskim območjem pomagala obvladovati gospodarske, družbene in okoljske izzive. EKSRP poudarja potrebo po spodbujanju rasti in ustvarjanju novih delovnih mest na teh področjih, z namenom izboljšanja trajnostnega razvoja v skladu z lizbonsko strategijo (Ljubec, 2009).

Tabela 2: Finančna sredstva po posameznih oseh PRP ter delež sofinanciranja EKSRP v Sloveniji za obdobje 2007 – 2013

OS	Javna sredstva (€)			% EKSRP na os
	Skupaj (v €)	Sofinanciranje EKSRP	Prispevek sredstev EKSRP (v €)	
1. os	393.485.372	75,00 %	295.114.029	32,63
2. os	592.890.844	80,00 %	474.312.675	5,44
3. os	132.039.136	75,00 %	99.029.352	10,95
4. os	33.760.006	80,00 %	27.008.005	2,99
Tehnična pomoč	12.003.557	75,00 %	9.002.668	1,00
Skupaj	1.164.178.915	77,69 %	904.466.729	100,00

Vir: Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013 (2007, str. 89).

V tabeli št. 2 so prikazani deleži sredstev namenjeni posamezni osi. Največji delež sredstev EKSRP je namenjen upravljanju z zemljišči in ohranjanju obdelanosti podeželja in sicer kar 52,44 odstotka. Za konkurenčnost v kmetijstvu in gozdarstvu je namenjenih 32,63 odstotka. Za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in spodbujanju diverzifikacije je namenjenih 10,95 odstotka, aktivnostim LEADER 2,99 odstotka.

4 USPEŠNOST ČRPANJA EVROPSKIH SREDSTEV V SLOVENIJI

4.1 ČRPANJE SREDSTEV IZ STRUKTURNIH SKLADOV

Slovenija je z vstopom v EU postala upravičena do sredstev iz evropskih skladov, ki spadajo v okvir delovanja regionalne in kohezijske politike EU. Programsko obdobje 2004 – 2006 je Slovenija uporabila kot pripravo na finančno perspektivo 2007 – 2013, kjer je na voljo bistveno več sredstev. Evropski skladi so ključnega pomena za regionalno politiko. Njihov namen je finančna podpora za zagotavljanje uravnoveženega razvoja in zmanjševanja regionalnih razlik v manj razvitih regijah EU. V programskem obdobju 2000 – 2006 je EU podpirala razvoj manj razvitih regij s pomočjo štirih strukturnih skladov. To so bili (Markovič et al., 2008):

- ESRR – Evropski sklad za regionalni razvoj,
- ESS – Evropski socialni sklad,
- EKUJS – Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad,
- FIUR – Finančni instrument za usmerjanje ribištva.

V finančni perspektivi 2000 – 2006 so vsa sredstva, namenjena strukturni politiki, znašala 213 mrd. EUR za starejše članice EU-15. Dodatnih 44 mrd. EUR je bilo namenjenih državam kandidatkam za članstvo v EU in porabljenih v obliki predpristopne pomoči.

Tabela 3: Sredstva strukturnih skladov v EU-15 (v mio EUR) v programskem obdobju 2004 – 2006

<i>Država članica</i>	<i>Sredstva</i>	<i>Država članica</i>	<i>Sredstva</i>
Avstrija	2.008	Ciper	56
Belgija	2.257	Češka republika	1.685
Danska	909	Estonija	386
Finska	2.304	Madžarska	2.095
Francija	17.192	Litva	649
Nemčija	32.765	Latvija	930
Grčija	24.095	Malta	67
Irski	3.993	Poljska	8.631
Italija	32.707	Slovaška	1.187
Luksemburg	103	Slovenija	268
Nizozemska	3.615		
Portugalska	21.751		
Španija	49.711		
Švedska	2.396		
Velika Britanija	18.209		

EU-15	213.611	EU-10	15.953
--------------	----------------	--------------	---------------

Vir: Markovič et al., 2008, str. 110

Kot je razvidno iz tabele št. 3, je bilo največ sredstev namenjenih Španiji (49,7 mrd. EUR) in Nemčiji (32,71 mrd. EUR). EU je novim državam članicam iz naslova strukturnih skladov namenila skoraj 16 mrd. EUR. Največ sredstev je bilo namenjenih manj razvitim državam: Poljski (8,6 mrd. EUR), Madžarski (2 mrd. EUR) in Češki (1,7 mrd. EUR). Slovenija je bila deležna nižjega financiranja, predvsem zaradi nadpovprečne stopnje razvitosti in majhne populacije.

V programskem obdobju 2004 – 2006 je Slovenija sprejela Enotni programski dokument (EPD), katerega vrednost je znašala 334,5 mio. EUR (nacionalna sredstva in sredstva EU), za financiranje razvojnih projektov. Kot lahko vidimo iz tabele št. 4, je Sloveniji v dvoletnem obdobju uspelo pridobiti 27,3 odstotka vseh sredstev. K temu je prispevalo predvsem učinkovito črpanje iz ESRR, iz katerega je Slovenija uspela absorbirati skoraj 40 odstotkov sredstev, medtem ko je iz Evropskega socialnega sklada dobila 17,70 odstotka sredstev. Izplačila EKUJS in FIUR so znašala 12,7 % (vir: Markovič et al., 2008).

Tabela 4: Absorpcijska sposobnost črpanja sredstev iz strukturnih skladov v Sloveniji od maja 2004 do aprila 2006

	(maj) 2004 – (apr.) 2006*	(maj) 2004 – (maj) 2008*
ESRR	38,90 %	90,6 %
ESS	17,70 %	64,6 %
EKUJS & FIUR	12,70 %	90,6 %
SLOVENIJA	27,30 %	81,7 %

* Podatek se nanaša na potrjene zahteve za povračila (ZZP) s strani Evropske komisije.

Vir: Markovič et al., 2008, str. 112

Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad združuje vse proračunske izdatke Evropske unije na področju kmetijstva. Slovenija je bila upravičena do črpanja sredstev iz tržnih ukrepov⁴ in neposrednih plačil v kmetijstvu⁵ ter iz programa razvoja podeželja. Slovenija je do konca programskega obdobja uspela porabiti približno 60 odstotkov vseh evropskih sredstev iz strukturnih skladov. Preostali del sredstev je imela pravico porabiti v naslednjih dveh letih – do leta 2008 (Revizijsko poročilo, 2009).

⁴ Tržni ukrepi so namenjeni uravnavanju ponudbe in povpraševanja ključnih kmetijskih pridelkov in živil ob hkratnem uveljavljanju mehanizmov tržnih ureditev v Evropski uniji (Revizijsko poročilo, str. 14).

⁵ Neposredna plačila so glavna oblika financiranja v kmetijstvu v Evropski uniji. Gre za dohodkovno podporo kmetom, ki spoštujejo standarde varstva okolja, dobrega počutja živali, varnosti hrane in ohranjajo zemljišča v dobrem stanju (Revizijsko poročilo, str. 14).

4.2 USPEŠNOST SLOVENIJE PRI ČRANJU EVROPSKIH SREDSTEV IZ KMETIJSKIH SKLADOV

4.2.1 PROGRAMSKO OBDOBJE 2004 – 2006

Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo je sredstva za izvajanje Skupne kmetijske politike začel zagotavljati Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad. Sklad je sestavljen iz dveh oddelkov, jamstvenega in usmerjevalnega. Jamstveni predstavlja nabor politik, namenjenih predvsem financiranju tržno-cenovne politike, in sprejema večinski delež sredstev celotnega sklada. Usmerjevalni del pa je namenjen strukturni kmetijski politiki. Slovenija je morala pripraviti strokovne podlage, in sicer Enotni programski dokument in Načrt razvoja podeželja, da je lahko črpala sredstva iz proračuna Evropske unije. To je bila osnova za črpanje evropskih sredstev iz Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada. Ustanoviti je bilo potrebno tudi akreditirano plačilno agencijo, ki upravlja s sredstvi EU. V Sloveniji je to Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

V obdobju 2004 – 2006 je bila Slovenija uvrščena v območje Cilja 1⁶, za katerega je bilo namenjenih 95 odstotkov evropskih sredstev za ukrepe iz EKUJS za vse države članice. Sloveniji je pripadalo 2,1 odstotka sredstev, kar je znašalo 100 milijonov evrov. Na podlagi osnutka za razvoja podeželja, ki ga je odobrila Evropska komisija, je Slovenija dobila še dodatnih 5 odstotkov (150 mio evrov) nerazdeljene rezerve (Popovič, 2003, str. 5, 6). Slovenija si je izborila, da so bili ukrepi s strani EU sofinancirani do 80 odstotkov, preostalih 20 odstotkov pa se je črpalo iz proračuna RS. Za sofinanciranje kmetijstva je bilo skupaj z deležem iz domačega proračuna v dvoletnem obdobju na voljo okrog 330 mio evrov. Evropska unija je prispevala 149,8 mio evrov.

Tabela 5: Napredek pri črpanju sredstev iz EKUJS in FIUR v programskem obdobju 2004 – 2006

	EKUJS IN FIUR		
	2004	2005	2006
Razpoložljiva sredstva 2004 – 2006	11,9 MRD SIT – 100 %		
*Razpisana sredstva ⁷	20,4 %	96,6 %	111,6 %
*Dodeljena sredstva ⁸	19,2 %	49,3 %	113,1 %
Podpisane pogodbe	1,5 %	27,8 %	104,1%
Izplačila iz proračuna	1,4 %	20,1 %	49,4 %

⁶ Cilj 1: Regije, ki zaostajajo v razvoju in imajo BDP na prebivalca vsaj za 25 % nižji od povprečnega v EU.

⁷ EU sredstva in lastna udeležba v obdobju 1.1. 2004 - 31.12. 2006.

⁸ Sredstva EU v obdobju 1.1.2004 - 31.12.2006.

Posredovani ZZP (EU del)	0 %	2,6 %	22,2 %
--------------------------	-----	-------	--------

* Kategorija Razpisana sredstva zajema podatek o razpisanih sredstvih po ISU iz ISARR-SP, kjer so prikazana izplačila na nivoju programa, kategorija Dodeljena sredstva pa vsebuje podatek o dodeljenih sredstvih s sklepi PS oz. odločbami KU iz ISARR-SP, kjer je naveden znesek dejansko izdanih odločb s strani KU (brez morebitnih kasnejših odstopov oz. odobrenih pritožb).

Vir: Povzeto iz EPD 2004 – 2006 (2007, str. 120)

Tabela št. 5 prikazuje napredek pri realizaciji EPD 2004 – 2006 v celotnem programskem obdobju. Kot lahko razberemo, so bila razpisana in dodeljena sredstva stalno v porastu. Delež razpisanih sredstev je ob koncu leta 2004 znašal 20,4 odstotka, ob koncu leta 2005 96,6 odstotka, medtem ko je bilo ob koncu leta 2006 razpisanih že 111,6 odstotka razpoložljivih sredstev. Delež dodeljenih sredstev se je z 19,2 odstotka ob koncu leta 2004 povzpел na 49,3 odstotka ob koncu naslednjega leta ter 113,1 odstotka konec leta 2006 (višji odstotek pri dodeljenih sredstvih od odstotka pri razpisanih je zaradi neupoštevanja tehnične pomoči pri razpisanih sredstvih). Razpisanih in dodeljenih sredstev je bilo konec leta 2006 čez 100 odstotkov, kar pomeni, da je Slovenija razpisala in dodelila več sredstev, kot jih je bilo na voljo v okviru EPD. Z namenom doseganja optimalnega črpanja je Vlada RS na začetku leta 2006 sprejela finančne ukrepe za optimizacijo črpanja sredstev s prerazporeditvami in dodelitvijo dodatnih pravic porabe. Obseg podpisanih pogodb se je z 1,5 odstotka konec leta 2004 (EPD, 2004 – 2006) začel povečevati, tako da je bilo konec leta 2006 podpisanih 104,1 odstotka pogodb. Izplačila sredstva so z 1,4 odstotka konec leta 2004 narasla na 20,1 odstotka leta 2005 in 49,4 odstotka konec leta 2006. Vzrok zaostajanja plačil je v tem, da je pri nekaterih projektih prišlo do odstopa od podpisa pogodb (npr. zaradi spremembe projektne dokumentacije v času od prijave na razpis do podpisa pogodbe). Določeni postopki javnih naročil so bili izvedeni pomanjkljivo (v nasprotju z zakonodajo) in jih zato ni bilo mogoče uveljaviti kot upravičen strošek za povračilo EU. Delež posredovanih zahtevkov se je povečal z 2,6 odstotka konec leta 2005 na 22,2 odstotka konec leta 2006.

Slovenija je bila v dvoletnem obdobju ena najuspešnejših držav pri črpanju sredstev iz evropskega proračuna na področju kmetijstva. Slovenija se je uspela enakovredno vključiti v Skupno kmetijsko politiko. Kmetijstvu v Sloveniji so z evropskimi sredstvi zagotovljene še dodatne možnosti za posodobitev, prestrukturiranje in razvoj. Na podlagi EPD 2004 – 2006 je bilo v kmetijstvu iz Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada podprtih 9.431 projektov, za katere je bilo namenjenih 45,57 mio EUR. Sloveniji je uspelo počrpati 96,7 odstotka sredstev iz omenjenega sklada, tako da lahko rečemo, da je bila na tem področju uspešna (Ljubec, 2009).

4.2.2 PROGRAMSKO OBDOBJE 2007 – 2013

Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad je v programskem obdobju 2007 – 2013 nadomestil Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. Programsko osnovo za

črpanje evropskih sredstev v tem obdobju predstavlja Program razvoja podeželja 2007 – 2013. V sedemletnem obdobju 2007 – 2013 je preko ukrepov PRP 2007 – 2013 namenjenih skoraj 1,18 milijarde € nepovratnih javnih sredstev, ki jih prispevata EKSRP in Republika Slovenija. Delež vseh izplačil (EKSRP in RS) glede na vsa razpoložljiva javna sredstva programa (1,18 milijarde €) je v obdobju od 2007 do 2009 znašal 28,22 odstotka. Po podatkih plačilne agencije se je obseg celotnih izplačil iz naslova PRP 2007 – 2013 do leta 2010 povečal, s čimer se je delež celotne porabe zvišal na 33,59 odstotka. Glede na podatke⁹ se Slovenija do leta 2010 po uspešnosti črpanja uvršča na deveto mesto med vsemi državami članicami in na drugo mesto med novimi državami članicami. Kot je razvidno iz tabele št. 6, je prispevek EKSRP, namenjen izvajanju ukrepov PRP 2007 – 2013, ocenjen na 915.992.729 €. Ta znesek je razdeljen na letne porabe in se nanaša na celotni program in ne na posamezne osi ali ukrepe (MKGP, 2010, str. 8).

Tabela 6: Letne pravice porabe (v €)

Leto	Skupaj EKSRP
2007	149.549.387
2008	139.868.094
2009	136.508.049
2010	134.100.946
2011	124.076.091
2012	118.858.866
2013	113.031.296
Skupaj	915.992.729

Vir: MKGP (2011, 4. sprememba, str. 291)

Slovenija je do 31. 12. 2011 iz EKSRP počrpala 503.400.779 € sredstev, kar pomeni, da so se v celoti izčrpali letni prispevki za leta 2007, 2008 in 2009, za leto 2010 pa 57,8 % letnega prispevka. S tem podatkom je Slovenija na tretjem mestu med novimi državami članicami in desetem mestu med vsemi državami članicami. V porabo letnega prispevka uvrščamo zneske izplačil, ki so bili povrnjeni s strani Evropske komisije na podlagi posredovanih izjav o izdatkih in prejetih avansov (MKO, 2012).

⁹ Podatki Evropske komisije, ki zajemajo prvih 5 mesecev leta 2010, kje se je kumulativni obseg izplačil iz EKSRP povečal in če k vmesnim izplačilom iz EKSRP-ja prištejemo tudi prejeti avans, znaša delež izplačil glede na vsa razpoložljiva evropska sredstva 2007 - 2013 (na dan 31.5. 2010) 36,6 odstotka. (MKGP, 2010, str:8)

4.2.3 USPEŠNOST IZVAJANJA PROGRAMA RAZVOJA PODEŽELJA 2007 – 2013 (PO UKREPIH)

1. OS: IZBOLJŠANJE KONKURENČNOSTI KMETIJSTVA IN GOZDARSTVA

V dosedanjem izvajanju PRP 2007 – 2013 velja po uspešnosti (tabela 7) v okviru prve osi izpostaviti zlasti ukrepe, ki nudijo podporo posodobitvam kmetijskih gospodarstev, predelavi kmetijskih proizvodov in lesa ter malim prevzemnikom kmetij. Program je tudi prispeval k varnosti pri delu v gozdu (nakup gozdarske opreme itd.). Program pomaga dosegati izboljšanje konkurenčnosti slovenskega kmetijskega, gozdarskega in živilskega sektorja (Gradimo vitalno podeželje, MKO, 2012).

Tabela 7: Izvajanje PRP 2007 – 2013 v številkah (os 1, do 31. 12. 2011)

OS 1. Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva			
Šifra ukrepa	Ukrep	Število upravičencev	Višina odobrenih sredstev (v EUR)
111	Usposabljanje za delo v kmetijskem in živilskem sektorju	1.415	2.542.672
112	Pomoč mladim prevzemnikom kmetij	139	28.481.600
113	Zgodnje upokojevanje kmetov	1.932	22.082.111
121	Posodabljanje kmetijskih gospodarstev	952	96.422.574
122	Povečanje gospodarske vrednosti gozdov	298	19.672.784
123	Dodajanje vrednosti kmet. in gozd. proizvodom	27 (odobrene aktivnosti)	82.983.749
125	Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva	129	9.463.740
132	Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane	33 (odobrene aktivnosti)	114.126
133	Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje	8	5.297.334

Vir: MKO, 2012. Poročilo o napredku v okviru PRP RS za leto 2011

Za 1. os je namenjenih 34,16 odstotka celotnih sredstev PRP 2007 – 2013. Razmerje med sredstvi iz EKSRP in RS je 75:25. Primerjava izvajanja osi 1 s celotnim PRP 2007 – 2013 pokaže, da je bilo izvajanje v primerjavi s celotnim programom uspešno, vendar je treba poudariti, da so razlike med posameznimi ukrepi zelo velike (MKO, 2012).

2. OS: IZBOLJŠANJE OKOLJA IN PODEŽELJA Z UPRAVLJANJEM ZEMLJIŠČ

V okviru druge osi so plačila kmetom zaradi omejenih možnosti prispevala k ohranjanju kmetovanja na območjih s težjimi pogoji. Prav tako so sredstva neposredno vplivala na preprečevanje zaraščanja in s tem na ohranjanje kulturne krajine. Kmetijsko-okoljska plačila prispevajo k zmanjševanju vnosa kemičnih sredstev v okolje, ohranjanju avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali in sort kmetijskih rastlin. Vsi učinki pomenijo tudi vzdrževanje kulturne krajine, ohranjanje biotske raznovrstnosti in varovanje okolja (Gradimo vitalno podeželje, MKO, 2012).

Tabela 8: Izvajanje PRP v številkah (os 2, do 31. 12. 2011)

OS 2: IZBOLJŠANJE OKOLJA IN PODEŽELJA Z UPRAVLJANJEM ZEMLJIŠČ			
Šifra ukrepa	Ukrep	Število sklenjenih pogodb	Višina izplačanih sredstev(v EUR)
211	Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti (OMD) na gorsko-hribovskih območjih	36.582	159.387.317
212	Plačila kmetom na območjih z omejenimi možnostmi (OMD), ki niso gorsko-hribovska območja	13.656	41.353.764
214	Kmetijsko-okoljska plačila	40.433	149.241.667
	- Ekološko kmetovanje	2.125	23.406.880
	- Ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov	15	59.081
	- Ohranjanje ekstenzivnega travinja	1.569	1.444.800
	- Košnja grbinastih travnikov	31	12.606
	- Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov	217	150.992
	- Integrirano poljedelstvo	1.804	27.986.339
	- Integrirano sadjarstvo	841	3.823.406
	- Integrirano vinogradništvo	2.302	11.146.635
	- Integrirano vrtnarstvo	288	583.523
	- Ohranjanje kolobarja	2.081	6.323.482
	- Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev	95	51.224
	- Reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali	1.149	1.938.092
	- Planinska paša brez pastirja	14	98.563
	- Planinska paša s pastirjem	111	1.106.702
	- Sonaravna reja domačih živali	9.743	24.170.010
	- Košnja strmih travnikov z nagibom 35 – 50 %	5.241	4.751.617
	- Košnja strmih travnikov z nagibom nad 50 %	3.084	2.861.442
	- Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin	2.150	1.778.628
	- Ohranjanje steljnikov	25	18.589
	- Strmi vinogradi z nagibom 30 – 40 %	636	371.521
	- Strmi vinogradi z nagibom nad 40 %	257	241.419
	- Traviški sadovnjaki	796	229.268
	- Ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekst. travnikov Natura 2000	41	89.423
	- Pokritost tal na vodovarstvenem območju	269	127.672
	Ozelenitev njivskih površin	4.910	35.702.294
	- Reja dom. živali v osrednjem obm.	639	768.338

	pojavljanja velikih zveri		
--	---------------------------	--	--

Vir: MKO, 2012. Poročilo o napredku v okviru PRP RS za leto 2011

Za izvajanje 2. osi je bilo izplačanih dobrih 60,57 odstotka razpoložljivih sredstev. Razmerje med sredstvi EKSRP in RS je 80:20. Os 2 je glede na ostale osi najbolj uspešna z vidika črpanja sredstev, saj je bilo upravičencem do 31. 12. 2011 izplačanih največ sredstev iz PRP 2007 – 2013. To lahko pripišemo dejstvu, da tu ne gre za investicijske projekte, pri katerih pride do črpanja sredstev šele po njihovem zaključku, ampak za redna letna izplačila na podlagi t. i. zbirnih vlog (MKO, 2012).

3. OS: IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI ŽIVLJENJA NA PODEŽELJU IN SPODBUJANJE DIVERZIFIKACIJE PODEŽELSKEGA GOSPODARSTVA

Izvajanje PRP 2007 – 2013 v okviru tretje osi je pomembno prispevalo k razvoju nekmetijskih dejavnosti in ustanavljanju mikro podjetij na podeželju. Kot lahko razberemo iz tabele št. 9, je višina odobrenih sredstev skoraj 20 mio EUR. S tem se je izboljšal ekonomski položaj kmetijskih gospodarstev in podjetij, povečale so se zaposlitvene možnosti. Program je s sofinanciranjem urejanja skupnih površin in infrastruktur, objektov dediščine, muzejev, tematskih poti pozitivno vplival na dvig kakovosti življenja na podeželju.

Tabela 9: PRP v številkah (os 3, do 31. 12. 2011)

OS 3: IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI ŽIVLJENJA NA PODEŽELJU IN SPODBUJANJE DIVERZIFIKACIJE PODEŽELSKEGA GOSPODARSTVA			
Šifra ukrepa	Ukrep	Število upravičencev	Višina odobrenih sredstev (v EUR)
311	Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti	195	19.679.633
312	Podpore ustanavljanju in razvoju mikro podjetij	341	37.839.846
321	Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	4	4.268.889
322	Obnova in razvoj vasi	376	24.242.719
323	Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	92 (odobrene aktivnosti)	4.607.203

Vir: MKO, 2012. Poročilo o napredku v okviru PRP RS za leto 2011

Za izvajanje 3. osi je bilo do 31. 12. 2011 izplačanih 34,54 odstotka razpoložljivih sredstev. Razmerje med sredstvi EKSRP in RS je 75:25. V tem primeru gre za izvedbo dolgotrajnejših naložb, saj običajno do zaključka mineta vsaj dve leti. To dokazuje tudi opazno večji obseg izplačil v letu 2011 v primerjavi z letom 2010, saj so vlagatelji začeli vlagati zahtevke za zaključene investicije. Tako lahko za 3. os rečemo, da je manj uspešna z vidika črpanja sredstev (MKO, 2012).

4. OS: KREPITEV LOKALNIH RAZVOJNIH POBUD (LEADER)

Pomemben prispevek k razvoju posameznih podeželskih območij po "pristopu od spodaj navzgor" so imeli projekti LEADER, ki spodbujajo raznolik razvoj podeželja (npr. izobraževanje, oblikovanje turistične ponudbe, organizacija prireditev, ohranjanje naravne

in kulturne dediščine). Projekte so kot prioritete prepoznale lokalne akcijske skupine oziroma lokalna okolja (Gradimo vitalno podeželje, MKO, 2012).

Tabela 10: Izvajanje PRP v številkah (os 4, do 31. 12. 2011)

OS 4: KREPITEV LOKALNIH RAZVOJNIH POBUD (LEADER)			
Šifra ukrepa	Ukrep	Število upravičencev	Višina odobrenih sredstev (v EUR)
41	Izvajanje lokalnih razvojnih strategij	33 LAS 660 nosil. proj. 1.269.308 preb.	18.842.053
421	Izvajanje projektov sodelovanja	6	
431	Vodenje lokalnih akcijskih skupin	33	

Vir: MKO, 2012. Poročilo o napredku v okviru PRP RS za leto 2011

V okviru celotne 4. osi je bilo do 31. 12. 2011 izplačanih 29,78 odstotka razpoložljivih sredstev. Razmerje med sredstvi EKSRP in RS je 80:20. Največ izplačil je namenjenih izvajanju lokalnih razvojnih strategij, ki vključujejo vodenje lokalnih akcijskih skupin, in pridobivanju strokovnih znanj. Glede na leto 2010 se je v letu 2011 pri vseh ukrepih 4. osi črpanje kar precej izboljšalo. Tudi v tem primeru gre za projekte oziroma naložbe, ki so dolgotrajnejše in kjer partnerji založijo sredstva in do izplačil pride na podlagi vloženih zahtevkov po zaključku projekta. Največ izplačil je bilo izvedenih za projekte, povezane z izboljšanjem kakovosti življenja na podeželju (MKO, 2012).

5 PRIMER UREDITEV KOLESARSKE TOČKE V SRCU SLOVENIJE

5.1 KOLESARSKA TOČKA SRCA SLOVENIJE

Izvajalec projekta Podjetje LB&T Vegov hram d.o.o. je bilo ustanovljeno 6. 2. 2008 z osnovno dejavnostjo organiziranja turističnih potovanj. Osnovni namen ustanovitve podjetja je bil nadgraditev obstoječe gostinske in penzijske ponudbe v Gostilni s prenočišči Vegov hram. Eno izmed dopolnilnih turističnih dejavnosti in nadgradnjo obstoječe ponudbe v Vegovem hramu pa predstavlja tudi projekt Ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije. Projekt Kolesarska točka Srca Slovenije obsega ureditev vseh aktivnosti, ki so potrebne za zagotovitev pogojev, da se to območje lahko začne tržiti kot kolesarska destinacija. Aktivnosti obsegajo ureditev primerne prostora za shranjevanje in izposajo koles, nabavo nove kolesarske opreme in koles, zadostitev pogojem za kolesarsko vodenje – licenca kolesarskega vodnika – in zadostitev kriterijem kolesarskega nastanitvenega obrata. Vse te aktivnosti so zbrane v projektu ter se časovno in vsebinsko dopolnjujejo. Celoten projekt je trajal od marca do avgusta 2009.

Strateški družbeni cilj je uravnotežen razvoj podeželskih območij Slovenije. V novem programskem obdobju v EU kot tudi v Sloveniji označujejo tri glavna področja: konkurenčnost kmetijstva, živilstva, gozdarstva, okolje ter diverzifikacija in kakovost življenja. Za Slovenijo je značilna tradicija obrti in obstoj potenciala za nadaljnji razvoj podjetništva na podeželju, dobra integracija podjetij v lokalne skupnosti ter bogata kulturna in naravna dediščina. Turistični razvoj ne poteka enakomerno na področju celotne države, vedno prevladujejo gostejša območja, kjer se koncentrira turistična ponudba. Vedno znova pa lahko najdemo v vsakem naselju kaj turistično zanimivega in vrednega ogleda. Bodisi krajinske značilnosti, zanimivo arhitekturo, zasebne muzejske zbirke itd. Problem ljubiteljskih lastnikov kulturnih dobrin (majhni muzeji itd.) je, da se velikokrat ne zavedajo, kolikšno vrednost ima njihova zbirka. Obiskovalci izvedo zanje največkrat po naključju, ogled pa je praviloma brezplačen. Ko doseže neka družba določeno stopnjo razvoja (oziroma ozaveščenosti prebivalstva), takrat se pojavijo organizirane oblike tako varovanja kulturne dediščine kot tudi turizma. Turistične ponudbe pa prispevajo k splošnemu dobremu počutju in zdravju, športu in pestri ponudbi kulture. Najbolj značilno ponudbo turizma na podeželju povezujemo s področjem rekreacije. Kolesarjenje je ena od rekreacij, ki pozitivno učinkuje na okolje in poveča kakovost življenja (vir: LEBE, 2008).

5.2 OBSTOJEČE STANJE IN RAZVOJNA VIZIJA NA OBMOČJU »SRCA SLOVENIJE«

Območje lokalne akcijske skupine Srce Slovenije obsega dobrih 750 km² površine in gre za pretežno hribovit svet alpskih hribovij, medtem ko je ravnega sveta manj. Na območju so, razen v dveh občinah, povprečne mesečne bruto in neto plače precej pod slovenskim povprečjem, zato je za razvoj mikro in malega podjetništva na podeželju, izhajajoč iz lokalnih danosti in človeškega kapitala, veliko razvojnih priložnosti. Dopolnilne dejavnosti so precej slabo razvite. Na področju dopolnilnih dejavnosti, vezanih na nekmetijsko dejavnost (razvoj turizma in ostalih dejavnosti na kmetijah), ter na področju trženja produktov in storitev podeželja čakajo novi izzivi. Stanje turističnih danosti na območju je dokaj skromno, posebno kar zadeva nastanitvene kapacitete in dopolnilne turistične infrastrukture. Boljše stanje kaže raznolikost obstoječe turistične ponudbe, ki sega do izjemno bogate naravne in kulturne dediščine. V tem primeru gre za že povezan skupni tržni produkt Trkamo na vrata dediščine. Človeški potencial območja je premalo izkoriščen, kar se kaže v številnih migracijah na delo, predvsem v Ljubljano (LAS, 2008). Glede na prednosti in priložnosti območja (obstoječe razvojne organizacije, razvit turistični produkt Trkamo na vrata dediščine, pestrost društvenega življenja, velika pokrajinska prednost, turistična dejavnost na podeželju, bližina večjih urbanih središč itd.) se usmeritev razvojne strategije naravnava na razvoj turizma na podeželju. Pomanjkljivosti (slabo razvite dopolnilne dejavnosti, premalo izkoriščeni turistični potenciali podeželja, šibko vključevanje in sodelovanje akterjev na podeželju itd.) pa pokažejo, da je območje izrazito nerazvito v smislu izrabe obstoječih potencialov, kar pomeni, da kakovost življenja na območju še ni optimalna.

V razvojni strategiji LAS Srce Slovenije¹⁰ so akterji postavili tezo: »da s trajnostnim razvojem turizma lahko ključno izboljšajo kakovost življenja na podeželju, saj so prepričani, da so prebivalci območja v prvi vrsti lasten turistični potencial – potrošniki lokalnih turističnih storitev. Glede na razvojni zaostanek območja LAS Srce Slovenije v primerjavi s celotno Osrednjeslovensko razvojno regijo smatrajo, da se morajo razvoja lotiti z inovativnim pristopom, da bodo v čim krajšem času zmanjšali ta razkorak in zagotovili trajnostno rast«. Na območju Srca Slovenije so speljane različne rekreacijske in turistične poti, kot so kolesarske, pohodniške, sprehajalne poti. Te poti je potrebno povezati v celovit turističen produkt in jih promovirati in tržiti, saj je tovrstna ponudba v tem obdobju še vse preveč nepovezana.

---

¹⁰ LAS Srce Slovenije (marec, 2008). Razvojni strategija Lokalne akcijske skupine Srce Slovenije 2007 - 2015

5.3 OBLIKOVANJE IDEJE IN PARTNERSTVA ZA PROJEKTI PREDLOG

Pobuda za projekt je rasla in se je razvila vzporedno z nastajajočo turistično agencijo LB&T Vegov hram. Ko se je podjetje ustanovilo in s tem začelo pot ustanovitve lastne turistične agencije ter nadgraditev dosedanje ponudbe gostilne s prenočišči Vegov hram, se je porodila zamisel o dodatni ponudbi izposoje koles. Preko turistično informacijskih centrov po Sloveniji je direktor turistične agencije LB&T Vegov hram začel poizvedovati o trenutni ponudbi izposoje koles. Na Centru za razvoj v Litiji so mu svetovali, naj naredi projekt, s pomočjo katerega bo razširil obstoječo ponudbo in kandidiral za nepovratna sredstva LAS, LEADER, in tako se je začel projekt Kolesarska točka Srca Slovenije.

5.4 NAMEN IN CILJI PROJEKTA

S tem projektom so želeli razviti povsem novo turistično panogo na tem območju Slovenije – turistično kolesarjenje. Tako po Evropi kot že v nekaterih delih Slovenije se je turistično kolesarjenje pokazalo kot zadosten razlog za obisk nekega kraja in znamenitosti znotraj njega. Razvoj je šel še naprej, in sicer sedaj obstajajo nekatere kolesarske točke po Evropi, ki nudijo kolesarske pakete na način, da le ti povezujejo večje število krajev ali celo regij med seboj. Turistično kolesarjenje se je ponekod razvilo že do te mere, da je možno govoriti o kolesarskem integralnem turističnem proizvodu. Namen projekta je bil vzpostavitev izhodiščne točke za turiste, ki pridejo na območje Srca Slovenije, nudenje aktivnosti turističnega kolesarjenja ter zagotovitev vse opreme in informacij, ki so potrebne, da se lahko te aktivnosti izvajajo. Nujna posledica projekta je vsekakor spodbuditev razvoja turističnega kolesarjenja in njegova povezava še z ostalimi turističnimi ponudniki s tega območja. Želja je bila, da s projektom Kolesarska točka Srce Slovenije prispevajo k prepoznavnosti celotnega območja Srca Slovenije tudi kot kolesarske destinacije. Eden izmed poglobitvenih ciljev projekta je, da se prične razvoj kolesarskega turizma na širšem območju občine Dol pri Ljubljani, kar vključuje tudi območja sosednjih občin. Glede na to, da se je v tem času pričela razvijati in tržiti blagovna znamka Srce Slovenije in da območje Srca Slovenije smiselno in vsebinsko zaokroža in povezuje številne občine (tudi občino Dol pri Ljubljani), je smiselno govoriti o kolesarskem turizmu na območju Srca Slovenije.

Ostali poglobitveni cilji projekta kolesarska točka Srca Slovenije so:

- utrditi kolesarsko točko zaokroženega območja in s tem pridobiti možnost, da se to območje opredeljuje in promovira kot kolesarska destinacija;
- pridobiti certifikat za kolesarski penzion (hotel);
- ciljnim skupinam ponuditi vse pogoje, možnosti, opremo in informacije v smislu zagotovitve kakovostnega in aktivnega preživljanja prostega časa;
- povezovanje z lokalnimi turističnimi informacijskimi centri na območju Ljubljane in Srca Slovenije v smislu promocije in obveščeniosti o kolesarski točki;

- izoblikovanje novih konkurenčnih kolesarskih turističnih produktov in s tem integralno povezovanje z ostalimi ponudniki turističnih storitev na območju Srca Slovenije;
- vključitev čim večjega števila turističnih ponudnikov v kolesarske turistične pakete in posledično povečanje deviznega priliva na prebivalca na tem območju;
- razvoj in izobraževanje lokalnih kolesarskih vodnikov;
- zmanjšanje emisije ogljikovega dioksida v ozračje (z vidika kolesarjenja, ki nima neposrednih negativnih vplivov na okolje, če se vozi po označenih poteh, za razliko od avtomobilov in ogleda lokalnih znamenitosti z avtomobilom) in s tem izboljšanje kakovosti življenja (čist zrak);
- razvoj turističnega kolesarjenja mora biti usklajen z trajnostnim razvojem območja.

Tabela 11: LFA matrica – oblikovanje strategije in načrta izvedbe projekta

	Logika za pobudo	Kazalniki za spremljanje doseganja ciljev in rezultatov	Viri in način preverjanja	Predvidevanja
Splošni cilji (dolgoročna strategija)	Ciljnim skupinam ponuditi vse pogoje, možnosti, opremo in informacije v smislu zagotovitve kakovostnega in aktivnega preživljanja prostega časa	Zgraditev kolesarnice, zagotovitev potrebne kakovostne opreme za kolesarjenje	Odziv ciljnih skupin, ankete.	
specifični cilji (namen projekta)	<ul style="list-style-type: none"> * Pričetek razvoja kolesarskega turizma na širšem območju občine Dol pri Ljubljani. * Ureditev kolesarske točke zaokroženega območja in s tem pridobitev možnosti, da se to območje opredeljuje in promovira kot kolesarska destinacija. * Pridobitev certifikata za kolesarski penzion (hotel). 	Dobro izdelan projekt, zadostiti standardom STO-ja pri podeljevanju naziva kolesarski hotel v sklopu namestitev, ki so specializirane za kolesarje	Podeljujejo se kolesa glede na izpolnjevanje kakovosti standardov koles po lestvici od 1 do 3	Nezanimanje ciljnih skupin za kolesarjenje

Pričakovani rezultati projekta	<p>* Vzpostavljen kolesarski hotel oz. penzion, ki lahko zadosti potrebam in željam kolesarjev.</p> <p>* Kolesarski vodnik z licenco in znanjem, da lahko vodi kolesarske ture in hkrati podaja vse potrebne informacije, ki jih kolesarji potrebujejo pri svoji aktivnosti.</p> <p>* Vzpostavitev kolesarske točke, ki bo izhodiščna točka za kolesarje na območju Srca Slovenije.</p>	Zgraditev kolesarskega hotela, teoretični tečaj in praktični tečaj za kolesarskega vodnika	Odziv obiskovalcev kolesarskega hotela, opravljeni tečaj za kolesarskega vodnika	Slab odziv obiskovalce v kolesarskega hotela
Dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ureditev kolesarske lope – kolesarnice • Ureditev statusa kolesarskega hotela oz. penziona Vegov hram; zadostitev standardom STO-ja pri podeljevanju naziva kolesarski hotel • Nabava koles in kolesarske opreme (prva pomoč, potovalne torbe, zemljevidi itd.) • Usposabljanje za kolesarskega vodnika; licenca: Certifikat OTC Training, Trail Leader Award • Nabava stojal za kolesa 	Opredelitev stroškov projekta, viri financiranja, tečaji za kolesarskega vodnika	Število nabavljenih koles, opreme, licenca: certifikat OTC Training, Trail Leader Award.	Zagotovitev finančnih virov za izvedbo projekta

Vir: Podjetje LB&T Vegov hram

5.5 AKTIVNOSTI V OKVIRU PROJEKTA:

1. FAZA: Ureditev kolesarnice:

- izdelava kolesarnice iz tramov in opaža; delo mizarja;
- namestitev stojal za kolesa; viseče kljuke, lesen drog za cca. 12 koles;
- ureditev notranjega prostora; barvanje lesnih oblog, beljenje stene in tal, napis »Kolesarnica«.

2. FAZA: Kolesarski vodnik – usposabljanje:

- teoretični del; potekal je v predavalnici na kmetiji Koroš v Jamnici na Koroškem, teoretična obdelava vseh poglavij, ki so potrebna za vodenje skupine kolesarjev;
- praktični del; izvajanje praktičnega dela je potekalo po hribih okoli Jamnice na Koroškem, zajemalo je tako tehniko vožnje kolesa kot komunikacijo s skupino in prvo pomoč na terenu.

3. FAZA: Pogoji za kolesarski penzion:

- usposobitev osebe za informacije in nasvete s kolesarsko ponudbo; licenca turističnega vodnika;
- stalno urejen kolesarski kotichek; turistične informacije o okolici, vozni red vlakov, avtobusov je sedaj na voljo gostom na vidnem mestu;
- stojala za kolesa pred objektom; stojala so bila kupljena, imamo 2 stojali za kolesa pred nastanitvenim obratom in enega za rezervo v kolesarnici;
- varna kolesarnica; glej ureditev kolesarnice;
- možnost izposoje kolesarskega orodja za osnovna popravila; nakup orodja za popravila;
- možnost polnjenja in kontrole pritiska v zračnicah; nakup tlačilke z vsemi nastavki in barometrom;
- prostor za pranje koles; zraven kolesarnice;
- kolesarski servis v oddaljenosti največ 25 km; kolesarski servis Stojan Oblak s.p. – 12 km;
- zagotovljen prevoz pokvarjenega kolesa do najbližjega servisa;
- možnost pranja premočenih in umazanih oblačil, lastna pralnica;
- možnost sušenja premočenih oblačil in čevljev, da;
- možnost izposoje koles v kraju; izposojevalnica koles že obratuje v okviru podjetja LB&T Vegov hram, d.o.o.;
- prva pomoč, da.

4. FAZA: Nabava koles in kolesarske opreme:

- kupljena so bila kolesa za izposajo; 3 moška, 2 ženski in 1 otroško trekning kolo;
- kupljena je bila kolesarska oprema, ki sodi zraven za varno in bolj udobno vožnjo.

5. FAZA: Nabava ostale opreme:

- kupljena je bila tudi oprema za popravilo koles, nekateri rezervni deli, oprema za čiščenje koles, npr. verige.

5.6 PRIJAVA NA RAZPIS, PREGLED IN POTRDITEV VLOGE PROJEKTA

Na podlagi 1. javnega poziva za oddajo prijave projektnih predlogov za izvajanje »Razvojne strategije LAS »SRCE SLOVENIJE« občin Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji« za leti 2008 in 2009 se je podjetje LB&T Vegov hram prijavil na razpis. Na razpis je bilo vloženih 19 vlog v letu 2009, od tega je bilo 17 potrjenih za sofinanciranje v skupni vrednosti 190.000 € (LAS Srce Slovenije, 2009). Predmet javnega poziva je nabor projektnih predlogov za leti 2008 in 2009, ki predstavljajo izvajanje lokalne razvojne strategije LAS »SRCE SLOVENIJE« v okviru Pobude LEADER (4. os Evropskega sklada za razvoj podeželja 2007 – 2013) za območje občin Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji.

Okvirna višina nepovratnih sredstev, namenjenih za sofinanciranje projektov za leto 2008, je 120.000 EUR in za leto 2009 120.000 EUR, od tega je delež sofinanciranja iz lastnih sredstev LAS in delež sofinanciranja iz naslova izvajanja pristopa Leader odvisen od tipa projekta. Pri izračunu upravičenih stroškov se upošteva dovoljene najvišje deleže. Delež sofinanciranja upravičenih stroškov s strani izvajanja pristopa Leader za posamezen namen znaša (povzeto po: Razpisna dokumentacija. Lokalna akcijska skupina "Srce Slovenije" za leti 2008, 2009):

1. Za izvajanje profitnih projektov:

- naložbe v infrastrukturo in urejanje prostora do 30 %,
- naložbe v turistično infrastrukturo in storitve do 40 %,
- promocija proizvodov in storitev do 40 %,
- podpora trženju proizvodov in storitev do 40 %,
- naložbe v izboljšanje kmetijstva in gozdarstva do 40 %,
- drugi profitni projekti do 50 %.

2. Za izvajanje neprofitnih projektov:

- usposabljanje, izobraževanje in animacija za pristop LEADER do 50 %,
- neprofitne naložbe do 50 %,
- drugo usposabljanje, animacija in izobraževanje do 60 %,
- drugi neprofitni projekti do 100 %.

Razliko do 70 % upravičenih stroškov za profitne projekte in do 90 % upravičenih stroškov za prve tri alineje druge točke za neprofitne projekte krije LAS iz lastnih sredstev, neupravičene stroške pa v celoti krije prijavitelj sam. Neprofitni projekti so tisti, ki nimajo neposrednih finančnih učinkov. Najnižji delež podpore za posamezen projekt je 2.000 EUR, najvišji 30.000 EUR.

UPRAVIČENI STROŠKI

- stroški materiala, dela in storitev, nastali z izvedbo projekta;
- stroški promocije projekta;
- prispevek javnih ali zasebnih upravičencev v naravi;
- ostali splošni stroški, ki so neposredno povezani z izvedbo projekta, kot so izdatki arhitektom, inženirjem in svetovalcem, stroški pridobivanja dokumentacije in dovoljenj, študije izvedljivosti, patenti in licence do višine 20 % upravičenih stroškov.

Podpore se ne dodelijo za:

- upravne takse,
- stroške materiala in storitev za zasebno rabo,
- plačilo davkov, vključno z DDV, carin in dajatev pri uvozu,
- bančne stroške in stroške garancij,
- nakup rabljene opreme,
- naložbe v prostore za zasebno rabo,
- naložbe v sektorjih ribištva in ribogojstva,
- prevozna in transportna sredstva za zasebno rabo.

Upravičeni stroški so samo stroški, nastali od datuma podpisa pogodbe o sofinanciranju izvajanja projektov do 30. 6. 2015. Kot začetek stroška se šteje prevzem obveznosti upravičenca na račun morebitnih dodeljenih sredstev (sklenitev katerekoli pogodbe, naročila materiala, opreme, storitev ali del).

Če je izvedbeni projekt že začel v predhodnem obdobju, se priznajo tudi ostali splošni stroški, ki so neposredno povezani z izvedbo projekta, kot so izdatki arhitektom, inženirjem in svetovalcem, stroški pridobivanja dokumentacije in dovoljenj, študije izvedljivosti, patenti in licence.

5.7 FINANČNI VIDIK PROJEKTA

Tabela 12: Doseženi merljivi kazalniki projekta (faze)

Kazalnik / indikator	Načrtovana vrednost	Dosežena vrednost	Leto	Mese c
Izdelava kolesarnice iz lesenih tramov in opaža	1	1	2009	05
Namestitev stojal za kolesa (v kolesarnici)	2	2	2009	06
Ureditev notranjega prostora	Kvalitativno	Prostor funkcionalno urejen	2009	05
Usposobljena oseba za informacije in nasvete s kolesarsko ponudbo	1	1	2009	04
Stalno urejen kolesarski informacijski kotiček	1	2	2009	08
Stojala za kolesa pred objektom	2	3	2009	05
Kolesarsko orodje za osnovna popravila	1	1	2009	05
Ostale aktivnosti, ki so pomembne za kolesarski	Kvalitativo	Izpolnjeni vsi	2009	08

hotel		pogoji za koles. penzion		
Pridobitev licence za koles. vodnika	2	1	2009	04
<u>Nabava koles in kolesarske opreme:</u>				
Moško trekking kolo	3	3	2009	05
Žensko trekking kolo	2	2	2009	05
Otroško kolo	1	1	2009	05
Otroški sedež	1	1	2009	05
Števec za kolo	5	5	2009	05
Košara	2	2	2009	05
Ključavnica	6	6	2009	05
Ostala kolesarska oprema	/.	Ostalo	2009	05
Rezervni deli	1kpl	1kpl	2009	05

Vir: Podjetje LB&T Vegov hram

Tabela 13: Viri financiranja

Celotna vrednost naložbe	Z DDV (€)	Struktura (%)	Dinamika financiranja po letih			
			2008	2009	2010	2011
Nepovratna sredstva LEADER	1.710,66	28,57		1.710,66	0,00	0,00
Nepovratna sredstva LAS	2.281,55	38,11		2.281,55	0,00	0,00
Lastna udeležba	1.995,04	33,32		1.995,04	0,00	0,00
- lastna finančna sredstva	1.995,04	33,32		1.995,04	0,00	0,00
- priznan prispevek v naravi	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00
- vračilo vstopnega DDV	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00
Skupaj	5.987,25	100,00	0,00	5.987,25	0,00	0,00

Vir: Podjetje LB&T Vegov hram

Celotna vrednost projekta je bila 5.987,25 EUR. Od tega je bilo iz nepovratnih sredstev Leader dobljenih 1.710,66 €, iz naslova nepovratnih sredstev LAS pa 2.281,55 €. Lastna finančna udeležba je bila 33,32 odstotka. S projektom Kolesarska točka Srca Slovenije je podjetje LB&T Vegov hram, d.o.o. spodbudilo razvoj nove turistične dejavnosti na območju Srca Slovenije, tj. turističnega kolesarjenja. Na lokaciji gostilne Vegov hram v Dolskem je bila vzpostavljena izhodiščna točka za turiste, ki pridejo na območje Srca Slovenije. Na tej točki jim je ponujena aktivnost turističnega kolesarjenja ter vsa potrebna oprema in informacije o možnostih kolesarjenja in podobne ponudbe v Srcu Slovenije. Lastnik se je izobrazil za kolesarskega vodnika, tako lahko nudijo tudi vodene kolesarske ture po bližnji in daljni okolici z ogledom lokalnih znamenitosti. Z izoblikovanjem novih konkurenčnih kolesarskih produktov se je poglobilo integralno povezovanje z ostalimi ponudniki turističnih storitev na območju Srca Slovenije. Posledica uspešno zastavljenega projekta je tudi izboljšana kakovost življenja na podeželju. Poleg tega je projekt pospešil

ureditev športnih infrastruktur, kot so kolesarske steze in sprehajalne poti.

6 ZAKLJUČEK

Skupna kmetijska politika je ena najbolj pomembnih politik Skupnosti. Na ravni Evropske unije kmetijsko politiko določajo vlade držav članic, politika pa se izvaja v vseh državah članicah. Kmetijska politika je nastala z namenom stabilizacije trga in zmanjšanja revščine na podeželju. Zaradi hitrega razvoja industrije so ljudje, ki so živeli na podeželju, zaostali po dohodkih in življenjskem standardu, zato je bilo nujno uvesti skupne cilje in s tem omogočiti enakomernejši razvoj tudi na področju kmetijstva. V Sloveniji se vse večja pozornost namenja skrbi za blaginjo podeželske družbe, izboljšanju kakovosti hrane, ohranitvi okolja za naslednje generacije, zagotavljanju boljšega zdravja in dobrega počutja živali. Kot del SKP se je razvila tudi politika razvoja podeželja. Na začetku je bila namenjena samo kmetijskemu sektorju, sedaj pa se osredotoča tudi na širše podeželsko gospodarstvo, tako da se sredstva za razvoj podeželja lahko koristijo za kmetijske in nekmetijske dejavnosti. Politika razvoja podeželja z različnimi ukrepi pomaga območjem obvladovati gospodarske, družbene in okoljske izzive. Za podpiranje trajnostnega razvoja podeželskih območij se politika razvoja podeželja osredotoča na 3 temeljne cilje. Prvi izmed ciljev je izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva. Prednostne naloge te osi so dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala v kmetijstvu in gozdarstvu, prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti, medtem ko je tretja prednostna naloga izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov. Drugi cilj je podpiranje upravljanja zemljišč in izboljšanje okolja. Ukrepi so namenjeni ohranjanju biotske raznovrstnosti ter varovanju voda in tal pred potencialnim onesnaženjem kmetijskega izvora, varovanju zavarovanih območij. Tretji cilj je izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje diverzifikacije gospodarskih dejavnosti. Razlog za ukrepanje je razvojno zaostajanje podeželskih območij za urbani središči. Turizem predstavlja na podeželju pomembno poslovno priložnost. Ukrepi vključujejo diverzifikacijo v nekmetijske dejavnosti, podporo za razvoj mikro podjetij in spodbujanje turističnih dejavnosti. Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju pomeni izboljšanje življenjskih pogojev na podeželju, razviti potencial za razvoj drugih dejavnosti, še posebej turizma. Podpora se nanaša na ureditev infrastrukture in povezav znotraj naselij, izgradnjo infrastrukture za športne in druge dejavnosti lokalnega prebivalstva, ureditev izgradnje za izboljšanje turistične infrastrukture, kot so gozdne in kolesarske poti.

Program razvoja podeželja Republike Slovenije je skupni programski dokument Slovenije in predstavlja osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Črpanje sredstev EU s pomočjo Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja poteka zelo uspešno. V programskem obdobju 2007 – 2013 bo Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja namenil za razvoj našega kmetijstva 900 milijonov evrov skozi financiranje osi razvoja podeželja. Slovenija je do leta 2011 izčrpala 503.400.779 €, kar pomeni, da so se v celoti izčrpali letni prispevki za leta 2007, 2008 in

2009, medtem ko se je za leto 2010 počrpalo 57,8 odstotka letnega prispevka. To uvršča Slovenijo na tretje mesto med novimi državami članicami in na deseto mesto med vsemi državami članicami. Največji delež sredstev (470 milijonov evrov) je Slovenija namenila 2. osi za ohranjanje obdelanosti podeželja. Za konkurenčnost v kmetijstvu in gozdarstvu v okviru 1. osi je namenjenih okrog 300 milijonov evrov. Za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in večjo diverzifikacijo je namenjenih okrog 100 milijonov evrov, medtem ko je aktivnostim Leader namenjenih okrog 27 milijonov evrov. Sredstva osi Leader prispevajo k doseganju ciljev v okviru tretje osi. Ukrepi podpirajo delovanje lokalnih akcijskih skupin. Iz naslova programa Leader bo do leta 2013 na območje LAS Srce Slovenije dospelo okoli 1.700 milijonov evrov. LAS mora zagotavljati tudi lastna sredstva, ki jih na območju Srca Slovenije prispevajo vključene občine. V letu 2009 se je na 1. javni poziv LAS prijavilo 19 vlog. Od tega je bilo 17 potrjenih za sofinanciranje v skupni vrednosti 190.000 €. Eden izmed teh projektov je bila tudi ureditev kolesarske točke v Srcu Slovenije.

S projektom Kolesarska točka Srca Slovenije se je na tem območju (območju Srca Slovenije) spodbudilo razvoj nove turistične dejavnosti, tj. turističnega kolesarjenja. Projekt je vseboval vse aktivnosti, ki so bile potrebne, da se območje Srca Slovenije začne tržiti kot kolesarska destinacija. Turistom in lokalnim prebivalcem nudijo aktivnosti turističnega kolesarjenja ter vso opremo in informacije, ki so potrebne za njihovo izvajanje. Posledica projekta je bila tudi spodbuda za razvoj turističnega kolesarjenja in njegovo povezavo z ostalimi turističnimi ponudniki s tega območja. Po mojem mnenju je projekt izboljšal kakovost življenja prebivalcev na podeželju. S kolesarsko točko so zagotovili kakovostno in aktivno preživljanje prostega časa. Izoblikovali so se novi, konkurenčni kolesarski produkti, ki so se integralno povezali z ostalimi ponudniki turističnih storitev na območju Srca Slovenije. Rečemo lahko, da so posledično zmanjšali emisije ogljikovega dioksida v ozračje (z vidika kolesarjenja, ki nima neposrednih negativnih vplivov na okolje za razliko od avtomobilov in ogleda lokalnih znamenitosti z avtomobilom) in tako izboljšali kakovost življenja (čist zrak).

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. ERJAVEC, Emil, REDNAK, Miroslav, VOLK, Tina. (2001). *Pregled kmetijske politike: Slovenija*. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana.
2. EVROPSKI KMETIJSKI SKLAD ZA RAZVOJ PODEŽELJA. *Evropa investira v podeželje*. Razpisna dokumentacija. Lokalna akcijska skupina "Srce Slovenije". Javni poziv za oddajo prijave projektnih predlogov za izvajanje "Razvojne strategije LAS "Srce Slovenije" občin Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji, za leti 2008 in 2009.
3. FOLMER, C., KEYZER, M.A., MERBIS, M.D., STOLWIJK, H.J.J & Veenendaal, P.J.J. (1995). *The common agricultural policy beyond the Macsharry reform*. Amstrdam: Elsevier Science B.V.
4. KMETIJSKO GOZDARSKA ZBORNICA SLOVENIJE (KGZS). (2006, str: 12 - 39). *Razvoj kmetijstva in podeželja v letih 2007 - 2013: kako najbolj učinkovito izkoristiti ponujeni denar iz EU*.
5. LAS »SRCE SLOVENIJE«(2010) *Razvojni utrip podeželja Srca Slovenije*. Predstavitev delovanja in rezultatov Lokalne akcijske skupine "Srce Slovenije" v obdobju 2007 - 2010
6. LEBE, Sibila Sonja. (2008). *Kulturna dediščina in lokalne tradicije kot temelj turistične ponudbe podeželja*. Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor
7. LJUBEC, Maja (2009). *Pomen sredstev evropskega kmetijske sklada za razvoj podeželja na razvoja kmetijstva v Sloveniji*. (Diplomska naloga). Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor
8. MARKOVIČ, HRIBERNIK, KIRBIŠ, VEK (NG , št. 5–6/2008 Strokovni članki). *Institucionalni okvir evropskih strukturnih skladov in uspešnost črpanja evropskih sredstev. The institutional Framework of EU Structural Funds and the Success of Drawing EU Founds*. Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor
9. MUHIČ, M. (2008). *Učinkovitost črpanja sredstev evropske kohezijske politike v Sloveniji*. Fakulteta za upravo, Ljubljana
10. MULEC, Breda. *Kohezijska politika Evropske unije in problemi njene implementacije s posebnim poudarkom na Republiki Sloveniji in državah jugovzhodne Evrope*. Založba Koščak, Ljubljana, 2008.
11. PROKOPIJEVIČ, Miroslav. *Skupna kmetijska politika EU*. Inštitut za civilizacijo in kulturo - ICK, 2005.
12. UREDBA KOMISIJE (ES) 1974/2006. JAVNI RAZPIS za izbor in potrditev Lokalnih akcijskih skupin, upravičenih do sredstev za izvajanje pristopa Leader
13. POPOVIČ, Snežana (2003): *Pregled pogajanj za pristop k EU na področju kmetijstva*. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, str. 5-6. Ljubljana

VIRI

1. CENTER ZA RAZVOJ LITIJA. LAS SRCE SLOVENIJE. (2012) Dostopno 15.7.2012 na: <http://www.razvoj.si/?id=77>
2. EPD 2004 - 2006 (2007). Letno poročilo 2006 o izvajanju Enotnega programskega dokumenta RS za programsko obdobje 2004 - 2006. SVLR. Dostopno 27.8.2012 na: <http://www.eu-skladi.si/predpisi/letna-porocila/letna-porocila-o-izvajanju-enotnega-programskega-dokumenta-za-programsko-obdobje-2004-2006/files/fileinnercontentproxy.2010-11-17.8894767685>
3. ERJAVEC, Emil. (2007). Tema št. 2: Prihodnost Skupne kmetijske politike v luči evropskih financ - poskus politično-ekonomske analize. Dostopno 3.7.2012 na: http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/pregled_proracuna_EU/Erjavec.pdf
4. ERJAVEC, Emil, L. (2012). Prihodnost Skupne kmetijske politike v luči evropskih financ - poskus politično-ekonomske analize. Dostopno 1.7.2012 na: http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/pregled_proracuna_EU/Erjavec.pdf
5. EVROPSKI PARLAMENT. Financiranje skupne kmetijske politike(2008). Dostopno 17.7.2012 na: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/agriculture/article_7213_sl.htm
6. EVROPSKA KOMISIJA (2012). Skupna kmetijska politika na dlani. Dostopno 1.7.2012 na: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_sl.pdf
7. EUROPEAN COMMISSION. (2007). Managing the agriculture budget wisely. Dostopno 10.7.2012 na: http://ec.europa.eu/agriculture/fin/clearance/factsheet_en.pdf
8. LAS, SRCA SLOVENIJE (2008). Razvojna strategija Lokalne akcijske skupine Srce Slovenije 2007 - 2015. Dostopno 21.8.2012 na: <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/LRS-koncna%20200308.pdf>
9. LAS, SRCE SLOVENIJE (2009). Izkušnje z izvajanjem osi LEADER LAS Srce Slovenije in povezovanje v EU partnerstva. Dostopno: 25.7.2012 na: <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/predstavitevLAS-Ceglar.pdf>
10. (MKGP)MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO GOZDARSTVO IN PREHRANO. (2008). Izplačila skupne kmetijske politike EU in odziv Vlade Ministrstva na stanje v kmetijstvu. Dostopno 1.7.2012 na: http://www.arhiv.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Aktualno/08_03_02_Izplacila_SKP_in_odziv_Vlade_RS.pdf
11. MKGP (2010). Poročilo o strateškem spremljanju Nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007 - 2013. Sklad: Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. Dostopno 21.8.2012 na: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/Program_razvoja_podezelja/Porocilo_o_strateskem_monitoringu_za_NSN_FINAL.pdf

12. MKO (2012). Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007 - 2013 za leto 2011. Sklad: EKSRP. Dostopno 21.8.2012 na: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/Program_razvoja_podezelja/LP_2011.pdf
13. (MKGP) MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO GOZDARSTVO IN PREHRANO. (3.sprememba 2009). Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 - 2013. Dostopno na: http://www.arhiv.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/PRP/dec09/PRP_2007-2013.pdf
14. (MKGP)MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO GOZDARSTVO IN PREHRANO. (4.sprememba, 2011). Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 - 2013. Dostopno na: http://www.arhiv.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/PRP/4sprememmar11/prp_2007_-_2013_4._sprememba_pdf.pdf.
15. (MKGP)MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO GOZDARSTVO IN PREHRANO. (2007). Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 - 2013. Dostopno 2.7. 2012 na: http://www.arhiv.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Breda/gradiva/BROSURA_PRP.pdf
16. (MKGP) MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO GOZDARSTVO IN PREHRANO. Smernice in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 - 2013 (2008). Ljubljana, Dostopno na: http://www.arhiv.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/2008_ukrepi_PRP/Prirocnik-2007-2013.pdf
17. (MKO) GRADIMO VITALNO PODEŽELJE. Primer dobrih praks PRP 2007 - 2013. (2012) Dostopno na: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/Program_razvoja_podezelja/Gradimo_vitalno_podezelje.pdf
18. (PRP) PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA OBDOBJE 2007 - 2013. (2007). Dostopno na: <http://www.pora-gr.si/PRP%202007-2013.pdf>
18. RAČUNSKO SODIŠČE REPUBLIKE SLOVENIJE.(2009) Revizijsko poročilo. Črpanje sredstev evropskega proračuna (od 2004 - 2009). Dostopno 21.8.2012 na: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KD22C369387B21A1AC125776E00334B1A/\\$file/EU_crpanje_SP04-08.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KD22C369387B21A1AC125776E00334B1A/$file/EU_crpanje_SP04-08.pdf)